

The Project Gutenberg eBook of Lars Levi Laestadius: Elämäkerrallinen kuvaus, by J. A. Maunu

This ebook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this ebook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you'll have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

Title: Lars Levi Laestadius: Elämäkerrallinen kuvaus

Author: J. A. Maunu

Release date: October 24, 2015 [EBook #50297]

Language: Finnish

*** START OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK LARS LEVI LAESTADIUS: ELÄMÄKERRALLINEN KUVAAUS ***

Produced by Juhani Kärkkäinen and Tapio Riikonen

LARS LEVI LAESTADIUS

Elämäkerrallinen kuvaus

Kirj.

J. A. Maunu

K. F. Kivekäs, Oulu, 1891.

Ken on likemmin tutustunut siihen uskonnolliseen liikkeeseen, joka viimeisinä vuosikymmeninä laestadiolaisuuden nimellä on voittanut niin paljon alaa Suomessa, Venäjän Karjalassa, Skandinaavian pohjoisrannikolla, Lapissa ja vieläpä valtameren toisella puolellakin, hän varmaankin on alkanut tiedustella, miten tuo suuremman liike on syntynyt, kuka sen alkuunpanija on ollut. Laestadiolaisuuden perustaja Lars Levi Laestadius on kyllä nimeltänsä tunnettu, yhtä ja toista ovat tuon merkillisen miehen vielä elossa olevat oppilaatkin hänestä suullisesti kertoneet; mutta sittenkin ovat käsitykset hänestä hyvin hämääriä. Milloin on hänen persoonansa maalailtu mitä loistavimmilla ihanteellisuuden väreillä, milloin on se lokaan raikattu taitamattomuuden tallattavaksi.

Noin vuosi sitten esitti allekirjoittanut kansantajuisessa esitelmässä muutamia elämäkerrallisia tietoja tuosta kuuluisasta herätysaarnaajasta, jolla näilläkin seuduilla on monta harrasta oppilasta. Se suosio, mikä yleisön puolelta tuli tämän esitelmän osaksi, kuin myöskin useat kehoitukset sen painattamiseen,

synnyttivät hänessä sen ajatuksen, että tuonlainen elämäkerrallinen kuvaus Lars Levi Laestadiuksesta varmaankin olisi tarpeellinen. Alkuperäistä esitelmääni olen liitin lavennellut ja jätän sen nyt yleisön arvosteltavaksi.

Luonnollista on että noin jatkelemalla syntyneessä kyhäyksessä ei ole voinut karttaa epätasaisuutta kirjoitus- ja esitystavassa. Mutta jos minun olisi onnistunut edes sen verran valaista ahkeran sielunpaimenen itselle hämärää elämän kuvaa, että hänen epäilemättä suuret ansionsa esiytyisivät seurattaviksi, mutta myöskin kieltämättömät yksipuolisuutensa kartettaviksi, olisi tarkoitukseni saavutettu.

Kirjoitelmani lähteinä olen täyttänyt seuraavia: Laestadiuksen aikakauskirja *En ropandes röst i öknen*; Ruotsin Biografinen sanakirja; Biografinen nimikirja; J. Grapen Lapin paimenmuisto; Pietari Laestadiuksen päiväkirja; Akianderin historia Suomen uskonnollisista liikkeistä; Ala-Luulajan provastin J. A. Englundin kirjoitus Lars Levi Laestadiuksesta aikakauskirjassa *Teologisk Tidskrift 1874-76*; Korsblomman 1891; Laestadiuksen saarnoja ja jälkeen jättämiä käsikirjoituksia. Sitä paitsi olen saanut muutamia pienempiä tietoja henkilöiltä, jotka ovat tunteneet Laestadiuksen. Valitettavasti kirjoittaja ei ole ollut tilaisuudessa suullisesti keskustella Laestadiuksen vielä elossa olevan ensimmäisen työkumppanin Juhani Raattamaan kanssa, joka varmaankin olisi voinut monessa tärkeässä kohdassa tähdentää hänen muualta saamiensa tietoja.

Oulussa 17 p. Lokakuuta 1891.

J. A. M.

19:sta vuosisata on Suomenkin kansalle merkillinen aika. Tämän vuosisadan alussa se "korotettiin kansakuntain joukkoon" ja siitä pitäin on se kehittynyt ja varttunut niin, että sitä melkein kadehtitaan. Tämä vuosisata on meille luonut järjestetyn kansakoululaitoksen, verrattain suuren kirjallisuuden sekä sanomalehdistön, jonka isänmaan rakkaus ja uutera työ kansan valistamiseksi on kiitoksella tunnustettava. Ei milloinkaan ole meidän maassamme yksityiset eikä valtio uhranneet niin paljon rahvaan hyväksi kuin tällä vuosisadalla. Ja kansan varallisuus ja hyvinvointi onkin siitä syystä kasvanut.

Uskonnollisellakin alalla muodostaa 19:sta vuosisata käännekohdan. Bibliaseurat, evankelinen seura, lähetyssseura, ja kaikenlaiset yhdistykset armeliaisuuden harjoittamista tai tapain parantamista varten ovat osoituksena hengellisen elämän virkistymisestä. Suuret hengelliset liikkeet, jotka joka osassa maattamme tällä vuosisadalla melkein samaan aikaan ilmaantuivat, todistavat nekin puolestansa, että Suomen saloilla elää kansa, jonka povessa on elonvoimaa ja toiminnan halua. Uskonnonkin asioissa se pyrkii eteenpäin. Herännäisyys Savossa ja Etelä-Pohjanmaalla, Renqvistiläisyys Itä-Suomessa, Hedbergiläisyys länsi- ja eteläosassa maata ja Laestadiolaisuus Pohjois-Pohjanmaalla ovat liikkeitä, jotka, sanottakoon heistä muutoin mitä tahansa, eivät ole olleet mahtavasti vaikuttamatta kansanamme uskonnollisiin oloihin.

Kovin pintapuolisen käsityksen Suomen kirkkohistoriasta 19:sta vuosisadalla saa se, joka mainitit liikkeet jättää huomioon ottamatta. Luulisin sentähden jokaiselle kansalaiselle olevan sekä hyödyllistä että hupaista tutustua näihin liikkeisiin, syrjästä niitä puolueettomasti arvostella ja niiden merkitystä määrällä. Viimemainittukin näistä liikkeistä — Laestadiolaisuus — on jo siksi vanha, että sitä voi arvostella, niinkuin muitakin historiallisia ilmiöitä.

Tarkoitukseni ei ole kuitenkaan puhua tuosta kaikille tunnetusta suunnasta semmoisena kuin se meidän päivinämmä ilmenee, vaan sen syntymisestä puolisataa vuotta sitten ja sen perustajasta *Lars Levi Laestadiuksesta*. Silmäimme edessä olevia ilmiöitä ja liikkeitä on meidän ihmisten vaikeaa puolueettomasti arvostella. Tapaukset, intohimot, suosio, seikat ja suhteet vaikuttavat meihin ja tekevät että arvostelmamme useinkin vinoon vetävät. Mutta miestä, joka jo 30 vuotta on haudassa maannut ja jonka elämän työ alkoi seitsemättäkymmentä vuotta sitten, pitäisi voida puolueettomasti arvostella, vaikka saatavissa olevien tietojen vaillinaisuus estää hänestä luomasta täydellistä kuvaa.

Lars Levi Laestadius [Nimi on latinaisella päätteellä muodostettu Bollstan kylässä Ångermanjoen varrella olevasta *Lästad* nimisestä mökistä.], jota toiset ovat kunnioittaneet rakkaana oppi-isänä, toiset vihanneet villihenkenä, syntyi Arjeplongin seurakunnassa Piitimen Lapissa Ruotsissa Tammikuun 10 p. 1800. Hänen isänsä oli uudistalolainen *Karl Laestadius*, äitinsä *Anna Liisa Juhontytär*. Ulkopuolella meidän maamme rajoja hän syntyi ja ulkopuolella sitä hän elämänsä ajan vaikutti, mutta sittenkin on hän luettava Suomen miesten joukkoon, sillä suomalaisen kansan keskuudessa hän eli, sen hyväksi hän työtä teki ja sen kansan parissa hän on saanut hartaimmat oppilaansa. Isällä näkyy olleen jonkinlainen sivistys, mutta eli huonoissa varoissa uudistalolaisena erämaassa, missä ainoastaan pedot asuivat.

Vanhemmat elättivät itseänsä kalastuksella, liimankeitolla ja karjanhoidolla. Äiti leikkasi sirpillä eli

nyhti käsin kivien koloista niitä heinän korsia, joita muut olivat jällele jättäneet eli niitti hän viikatteella soista, joista ei kukaan välittänyt, siellä kasvavan saraheinän. Siten hän voi elättää pari lehmää ja muutamia vuohia ja lampaita. Kesällä kokoomansa heinät hänen täytyi itsensä talvella vetää kotiinsa. Usein täytyi jättää lapset päiväkausiksi kotiin oman onnensa nojaan. Varmuuden vuoksi ne silloin sidottiin, toinen pöydän jalkaan, toinen pankon pylvääsen.

Vanhemmistaan lausuu Lars Levin kahta vuotta nuorempi veli Pietari: "köyhyydessään ja raataessaan elämän niukimman toimeentulon saavuttamiseksi eivät vanhempamme jättäneet meitä luvuille opettamatta. Kun tuskin osasimme puhua, opetti jo isämme meille rukouksia. Aamulla aikasin ja illalla myöhään oli rukoiltava. Äitimme ei vaivojansa säästänyt meitä kirjanluvulle opettaessaan. Viisivuotiaana osasin selvästi lukea mistä ruotsalaisesta kirjasta tahansa, ja kuusivuotisena yksinkertaisesti vastata kristinuskon pääkohtiin. Parhaimmatkaan saarnat eivät milloinkaan tee senlaista vaikutusta, kuin hänen yksinkertainen opetuksensa ja kehoituksensa ovat tehneet minuun ja jos se muutoin on totta, että opimme elämää eikä koulua varten, niin on minun kaikista opettajistani, joita kiitollisuudella muistelen, äitiäni eniten kiittäminen."

Lapsuutensa kodista kertoessaan lausuu Laestadius: "Siihen aikaan elivät kaikki uudisasukkaat suuressa köyhyydessä ja harvoilla oli jokapäiväistä leipää. Lapset kasvatettiin mitä suurimmassa viheliäisyydessä; mutta niin halveksittuja ja repaleisia, kuin me olimme, ei ollut koko pitäjässä. Me olimme halpaisimpia kaikista, eikä kukaan tahtonut tunnustaa olevansa missään tekemisessä meidän kanssamme."

Laestadius kuvaa isänsä kiivasluontoiseksi ja juovuksissaan pahapäiseksi, mutta muutoin lystilliseksi mieheksi, jolta ei kompasanoja puuttunut. Äitinsä mainitsee hän yksinäisyyttä rakastavaksi, hiljaiseksi ja kärsivälliseksi naiseksi, joka valittamatta kärsi miehensä kovaa kohteluakin ja etsi lohdutusta Herrassa. Muutoin näkyy äiti olleen haaveksivainen luonteeltaan. 10 p. Tammikuuta, keskellä pohjolan talvea, syntyi poika. 7 penikulman päähän papin luokse kantoi äiti lapsensa ristittäväksi ja sai se nimekseen Lars Levi, luultavasti alkusoinnun, alliteratsioonin takia, poika näyttää olleen vilkasluonteinen huimapää, mutta toisinaan myöskin raskasmielinen ja mietiskeleväinen. Sekä isältään että äidiltään hän oli perinyt muutamia luonteen piirteitä. 16-vuotiaana nuorukaisena hän jo oli kihloissa erään saman ikäisen tytön kanssa, jonka hän kuitenkin sittemmin hylkäsi, koska tämä ei ollut uskollinen. Hänenkin niinkuin monen muunkin vilkasluontoisen nuorukaisen elämä ei ollut myrskyittään, eikä mennyt jättämättä syviä juovia hänen sieluunsa. Myöhemmin tekemässään synnintunnustuksessa hän suoraan kertoo nuoruutensa hairahdukset.

Utterana työ ja kiusaama köyhyys seurasivat häntä lukutiellä.

Velipuolensa Karl Erik, joka oli pappina Qvickjockissa, otti 8-vuotisen Levin kasvatettavakseen. Velipuolen luona saivat Lars Levi ja hänen nuorempi veljensä Pietari ankan kasvatuksen: ei siihen aikaan kasvatettu pojista lalluja, eikä semmoisista olisi ollutkaan Norrlannin metsiin. Itse kun velipuoli oli luonteeltaan karaistu, hän ei milloinkaan puhunut varovaisuudesta ja vilustumisesta. Pojat saivat avojaloin juosta lumikinoksessa, jos heitä+ niin halutti. Makuuhuoneen lämmönkin oli niin ja näin. Aamulla aikasin tuli velipuoli kekäle kädessä makuuhuoneeseen, viskasi sen uuniin ja huusi pojille: "ylös pojat!" Ja ylös täytyi heidän, vaikka oli kamarissa niin kylmä, että muste oli jäänyt tolppoon ja makuuvaatteet olivat kuurassa. Halonhakkuuta, peltotyötä, kalastusta, heinäntekoa, sanalla sanoen, kaikkia maamiehen töitä saivat pojat oppia. Syksyisin kahlattiin jääkylmässä vedessä ja niitettiin luhtia, aamulla peitti usein jääkohva veden — kuitenkin me kahlasimme avojaloin. Se oli lappalaispappien oikea koulu. Lellikit ja sänkykamaripilit eivät niiksi kelpaa, olkoonpa heillä muutoin miten loistavat lahjat tahansa. Poika pääsi Hernösandin lukioon 1816, mutta jo seuraavana vuonna kuoli Karl Erik ja pojan oli itse pidettävä huolta toimeentulostansa. Paras aika käytettiin muiden opetukseen leivän hankkimiseksi, yöt läksyjen valmistukseen. Ahkeruus kovan onnen voittaa.

20-vuotisena hän tuli ylioppilaaksi Upsalan yliopistoon. Hurjaa oli ylioppilaselämä täällä, nuoriso nautti ja hurjasteli. Juoppous ja muut paheet näkyvät olleen yleisiä. Lars Levillä kun olivat tavallisesti huononpuoliset vaatteet, ei häntä toverein seuroissa suosittu ja säästäväinenkin hän oli ottaaksensa niihin liian paljon osaa.

Jo nuorena oli hän osottanut tavatonta hartautta kasvitieteeseen.

Qvickjockin kaunis luonto ja rikas kasvullisuus viehättivät häntä tähän tieteesen.

Lukiolaisena hän jo kesällä 1819 läksi omalla kustannuksellaan, 50 kruunua taskussaan, pitkälle tieteelliselle retkelle, samoten läpi Ångermanlandin, Medelpadin, Jämtlandin ja Pohjois-Norjan. Ylioppilasaikansa hän sitten tiedeseuroilta saaduilla varoilla joka kesä teki samanlaisia retkiä Jämtlandiin, Trondhemiin ja sieltä Piitimen lappiin. Näillä matkoillaan oli hän oman kertomuksensa mukaan vaeltanut 800 Ruotsin peninkulmaa. Hän löysi useampia ennen tuntemattomia kasvia [Näistä mainittakoon Carex Laestadiana, joka on saanut nimensä hänestä.] ja tutustui likemmin Lapin jylhään

luontoon ja sen katalaan kansaan, joka sivistyksen puutteesta ja viinan nautinnosta oli vajoomistansa vajonnut. Myöhemminkin Laestadius jatkoi kasvien tutkimista ja julkasi havaintonsa Ruotsin taideakademian ja Upsalan tiedeseuran toimituksissa. Matkalla tehdyt huomionsa Lapin oloista hän kirjoitti sanomalehtiin ja julkasi erityisenä kirjana 1823 ruotsinkielisen tutkimuksen "Uutisviljelyksistä Lapissa". Lapin ilmanalasta on hän kirjoittanut latinankielisen kirjan, samoin kirjoituksen Lappalaisten pakanallisista jumaloista. Hänessä oli hyvä tiedemiehen alku, tarkka huomaamiskyky, suuri innostus tieteensä. Myöhemmin hän itse kertoo kunnianhimon saattaneen hänet tälle alalle. Eikä hänen ansionsa olleetkaan vähäiset, jonka vuoksi Upsalan tiedeseura ja Edinburgin kasvitieteellinen seura kutsuivat hänen jäsenekseen. Saipa hän myöhemmin jo pappina ollessaan Ranskan kunnialegionan rintamerkin. Jos hän olisi pitkittänyt kasvitieteen tutkimuksiansa, olisi hänestä epäilemättä silläkin alalta tullut mainio mies. Mutta hänen elämänsä sai toisen suunnan. 1824 hän eräänä päivänä meni Tukholmassa kasvientutkijain turvan ja auttajan, kauppaneuvos Casström'in luokse, joka kehoitti nuorukaista papiksi rupeemaan ja lupasi suosittaa hänet Hernösandin piispalle Almqvist'ille. Laestadius alkoi lukemaan jumaluustiedettä ja valmistautumaan papiksi. Vetikö häntä siihen sisällinen halu, vai pakottiko köyhyys antaumaan alalle, jolla pikemmin voi leipäänsä ansaita, sitä ei voi varmuudella sanoa. Vaatimukset papiksi aikovilta eivät siihen aikaan olleet suuria, eikä Laestadius ehtinyt kovin syvälle tunkeutua jumaluustieteeseen, sillä jo seuraavana vuonna 1825 hän jo vihittiin papiksi. Ei kuitenkaan voi sanoa että hän tiedoiltansa olisi ollut muita sen aikuisia virkaveljiänsä huonompi. Kun tuntee hänen kunnianhimensa ja väsymättömän työntönsä, sekä hänen kielitaitonsa — hän tunsu näet täydellisesti ruotsin, suomen, latinan, lapin, heprean, saksan ja ranskan kielet — voi jotenkin suurella todennäköisyydellä olettaa, että hän oli aikansa oppineimpia pappeja.

Kaaresuannon seurakunta Ruotsin lapissa 40 peninkulmaa pohjosempana Torniota tuli hänen ensimmäiseksi vaikutuspaikakseen. Luonto on täällä karua ja autiota. Vaivaiskoivut ja paju muodostavat metsän, ylänköjä ja avaroita nevoja peittää ruskea sammal ja tekee seudun kesälläkin kolkon näköiseksi. Yksinäisyydessä, missä sivistävää seuraa ei ollut, sai hänen mietiskelyyn taipuvainen luonteensa sopivaa vaikutusala. Hänen toiminnanhaluinen henkensä ei voinut näissäkään epäsuotuisissa oloissa vaipua toimettomuuteen. Kesät talvet hän tutki tunturikasvia, joiden etevin tuntia hän aikoinansa oli.

Itse Lapin periltä kotoisin ja tarkkaan kun tunsu kansan olot ja tavat Lapin raukoilla rajoilla, poloisilla pohjan perillä, hän varsin hyvin näytti sopivan tämän syrjäisen seudun sielunpaimeneksi. Ennen seurakuntaansa siirtymistä kertoo hän saaneensa monta salaista ja julkista viittausta, että Lapinmaassakaan ei ole ihmisen hyvä yksinänsä olla ja että hänen pitäisi valita elämän kumppani. Oli niitä halullisia ryökkynöitä ja mamselleja, nuorta jos vanhaakin. Mutta rakkauden nuolet eivät näkyneet häneen pystyvän. Aina nuoruutensa ajoista saakka, jolloin hän oli ollut lemmen seikkailussa erään talonlonpoikaistytön kanssa, oli hän luonut itsellensä omituisen naisihanteen. Hänen tuleva vaimonsa ei saisi olla ylhäisestä suvusta, sillä ovat muka ylön suuret vaatimukset, ei hän saisi olla rikas, sillä vaimon rikkaus tekee miehen vaimonsa orjaksi, ei hän saisi olla oppinut, sillä oppi voisi erottaa hänet taloustoimista, ei hän saisi olla sievän-sivistynyt, sillä semmoista pitäisi ylön paljon palvella. Miehen pitäisi saada hänet tahtonsa mukaan sivistää. Semmoinen oli Laestadiusen naisihanne. Tämmöiseksi huomasi hän uudistalon tyttären *Briita Katriina Alstadiusen*, jota hän tämän veljen kautta usean kerran oli turhaan kosinut. Vihdoin heltyi tyttö ja 1827 vietettiin häät. Pajalan seurakunnassa elää vieläkin tämä Laestadiusen elämän kumppani. Onnellinen oli avioliitto. Laestadius lausuu siitä, että se on ollut ainoa todellisuus hänen elämässään, joka on ollut unennäköä, ja muutoinkin arveli Laestadius avioelämän jalostavasti vaikuttaneen häneen: rakkaus oli sydäntä pehmittänyt ja tehnyt sen tunteellisemmaksi ja kaikelle hyvälle avonaisemmaksi ja siten valmistanut tietä uskonnolliselle mielialalle.

24 vuotta eli vuoteen 1849 vaikutti Laestadius tässä perin turmeltuneessa seurakunnassa. Vieläkin veti häntä halunsa kasvitieteellisiin tutkimuksiin ja 1838 hän Lapin maassa hallituksen käskystä opasteli erästä ranskalaista tieteellistä retkikuntaa ja sai sen vuoksi pari vuotta myöhemmin Ranskan hallitukselta kunnialegionan rintamerkin.

Kovin katalat olivat olot Lapin seurakunnissa tämän vuosisadan alkupuoliskolla. Lukutaito, puhumattakaan muista tiedoista, oli kovin vaillinainen, tavat mitä törkeimmät. Onhan tunnettu kuinka villikansat — esim. Indianit — väkeviä juomia rakastavat ja kuinka tuo "tulivesi" tekee tuhoja heissä ja ennen pitkää hävittää perin monenkin ennen voimallisen heimon. Lappalaisillakin oli hillitsemätön taipumus väkeviin. Viinakauppiaita vilisi melkein joka paikassa, nämät hävyttömästi pettivät lappalaisraukkoja, jotka himonsa tyydyttämiseksi viinapullosta möivät poronsa ja omaisuutensa, kunnes tulivat perin köyhiksi. Laiskat jätkät, jotka eivät viitsineet ruumistansa työnteolla vaivata rupesivat viinakauppiaiksi. Poronvarkaus, epäsiiveellisyys, valehteleminen, petos ja turha käräjänkäynti olivat niin jokapäiväisiä, ettei niitä paheeksikaan huomattu. Eivätpä virkamiehetkään näillä kaukaisilla perillä olleet luonnollisesti parhaimpia eli eivät ainakaan niin kunnollisia, että heissä olisi ollut halua ja kykyä työskennellä kansan siiveellisen tilan parantamiseksi. Useinkin herrasmiehet kokoutumalla

juomaseuroihin, joista kohtuus oli kaukana, antoivat kansalle huonon esimerkin ja epäsuorasti turmelivat sitä. Papi viran puolesta saarnasivat "puhdasta luterilaista oppia," ja kutsuivat noita turmeltuneita sanankuulioitansa nimellä: "kalleimmat kristityt," mutta ei siitä näkyntä mitään mainittavimpia seurauksia olevan. Kyllä oli tunnollisiakin ja kykeneviä pappeja, jotka huomasivat, ettei tuota turmelusta voitu siitä auttaa, että kuulioita keuhuttiin "kalleimmiksi kristityiksi." Läänin provosti Grape oli ahkera opettaja, joka koetti evankeliumilla liikuttaa sydämiä ja sai ämmät kyyneleihinsä sulautumaan. Laestadius sanoo että tämä saarnamies toisinansa "lypsi koko kiulullisen kyyneleitä;" mutta ei sanaakaan seurannut kuulioita kotiin, ei herätystä syntynyt. Juotiin viinaa ja elettiin niinkuin ennenkin.

Utteruudella Laestadius toimitti papin virkaansa, koetti jälitellä Grapen saarnoja, piti lukukinkereitä lappalaisten kodissa, jota vaivaa ei kukaan pappi sitä ennen Lapin maassa ollut vaivaksensa ottanut, piti rippitutkintoja, noudatti lukemattomat luoksensa, oli tarkka rippikouluvaatimuksissansa. Kaikki työ ja utteruus näkyivät menevän turhaan: viinanmyönti ja juopumus lisääntyivät ja köyhiä kasvoi niinkuin sienä syysateella.

Näin oli hän pitkittänyt 14 vuotta, kunnes 1839 käänne tapahtui hänen elämässään. Mainittuna vuonna kuoli hänen rakas Leevi-poikansa, joka oli ollut isän ilo ja toivo. 3 vuotta myöhemmin vaivasi häntä ankara rintatauti, jota hän itse piti keuhkotautina ja herätti hänessä kovan kuoleman pelon. Nämät seikat vaikuttivat tuossa tunteikkaassa miehessä syvän herätyksen. Koko kulunut elämä paljastui hänen sielunsa silmään, se näytti niin turhalta.

Samaan aikaan hän suoritti kirkkoherran tutkinnon Hernösandin tuomiokapitulini edessä, missä Oululainen *Frans Mikael Franzén* vuodesta 1834 oli piispana. Laestadius pidettiin vielä tähän aikaan oikeauskoisena luterilaisena, mutta jo hänen latinankielinen väitöskirjansa "Crapula Mundi" (= maailman kohmelo) herätti huomiota, pitämänsä iltasaarnaa siellä pidettiin kerettiläisenä, mutta piispa Franzén hyväksyi sen.

Kotiin palattuansa hän alkoi ahkerasti puuhailla seurakunnan parantamiseksi. Köyhäin tila häntä enin suretti ja hän sääliitti niitä, kunnes tuli vakuutukseen, ettei Jumala, vaan paholainen, ollut heitä köyhiksi tehnyt. Hän piti vääränä että papin pitäisi ruokkia niitä ryysyläisiä, jotka viinakauppias oli putipuhtaaksi ryöstänyt. Kun asiaa mielti, hän huomasi että useimmat olivat tulleet köyhiksi juopumuksen, laiskuuden, koreuden ja tyhmyyden kautta, eikä hän enää voinut pitää köyhyyttä Jumalan sallimana, eikä sääliväisyyttä ansaitsevana, vaan rikoksena, jota oli ankarasti nuhdeltava.

1844 Laestadius kävi Åselen lapinmaassa tutkintoja pitämässä ja siellä hän tapasi erään Maria nimisen lappalaistyön, jolla, niin oppimaton kun olikin, oli paljon kokemusta uskonnon asioissa. Tästä hän itse kirjoittaa: "tällä yksinkertaisella tytöllä oli autuuden järjestyksestä senlaisia kokemuksia, jommoisia en milloinkaan ennen ollut kuullut, pitkiä matkoja hän oli vaeltanut etsiäkseen valoa pimeässä; kulkiessaan oli hän vihdoinkin tullut Noran seurakunnan pastorin Brandell'in luokse ja avattuansa sydämensä hänelle päässyt elävään uskoon. Tytön yksinkertainen kertomus matkoistaan ja kokemuksistaan teki niin syvän vaikutuksen sydämeeni, että valo minullekin välkähti ja minä sain sinä iltana tuntea taivaan ilon esimakua." Ankarasti hän alkoi nyt lakia saarnata seurakunnassansa: juomareita, viinakauppiaita ja muita huonomaineisia ihmisiä hän pahasti piteli. Törkeitä ja usein säädylisyyden rajojen yli meneviä sananparsia ja lausetapoja hän käytti. Laestadius kertoo että "hän tahtoi maalata kunkin ihmisen tilan niin, että kukin taisi tuntea itsensä. Sieltä olivat muutamat punaiset naamastaan kuin merikakut, muutamat harmaat eli pikimustat."

Moni tuli levottomaksi sisällisestä tilastansa ja meni jumalanpalveluksen päätettyä pappilaan pyytämään neuvoa ja opetusta. "Ei semmoista milloinkaan ennen ollut tapahtunut", kirjoittaa Laestadius, "että hengellisesti murheellinen olisi tullut papin luokse pyytämään ohjausta ja lohdutusta. Sekä kapakoitsiain että juomarein täytyi kuitenkin vähitellen kömpiä kirkkoon. Mutta kun muutamia heränneitä alkoi ilmaantua seurakunnassa, huomasin minä pian kuinka vähän yksinäinen pappi voi aikoihin saada avarassa kahtakymmentä penikulmaa pitkässä seurakunnassa. Minä kehoitin siis niitä harvoja heränneitä, joita oli, että koettaisivat vaikuttaa naapureihinsa ja selitin heille vertauksen erinlaisista leivisköistä ja kuinka se olisi sovitettava eksyvien veljien palauttamis-työhön".

Seurakunnan lukkari, joka oli suuri viinakauppias ja lappalaisten pahin petkuttaja, ei ollut ensinkään hyvillään Laestadiusen viinasaarnoista. Uhalla asettui hän useinkin kirkon oven eteen ja otti pullostansa ryypyt seurakunnan ja papin nähden, osoittaakseen siten, että saarna ainakin hänen suhteensa oli mennyt turhaan. Joka sunnuntai luki Laestadius saarnansa lopussa kuninkaallisen asetuksen, joka kielsi väkevän juomain kuljetuksen Lapinmaahan. Ehdotonta raittiutta hän saarnasi. Arvattavasti hän huomasi, etteivät puolinaiset keinot auttaneet tuon turmeltuneen kansan pelastamiseksi. Ensimmäinen mies, eräs lappalainen, joka oli tehnyt raittiyslupauksen, sai sen kunnian että hänen nimensä julkisesti kirkossa mainittiin. Kovasti kapakoitsiat ja juopot pilkkasivat tuota ensimmäistä raittiusmiestä, joka 2 vuoden aikana oli ainoa laatuansa. Vähitellen liittyi häneen muita ja

ensimmäinen raittiusseura muodostui 1844. Omituista on että melkein samaan aikaan eräs toinenkin hengellisen liikkeen perustaja maamme toisessa kolkassa, Itä-Suomessa, vaati ehdotonta raittiutta. Se oli Sortavalan kappalainen Henrik Renqvist, k. 1866. Omaa suhdettansa raittiuskysymykseen kuvaa Laestadius seuraavalla tavalla: "Olen ensin heittänyt pois paloviinan, sitten olen hyljännyt tisleeratun viinan, sitten olen lakannut maistamasta punssia ja totia ja viimein olen heittänyt viininkin, paitsi ehtoollisessa ja lääkärin määräyksestä ja jos ihmiset tulevat siitä loukatuiksi että juon lasin olutta tahi lasin sahtia, olen valmis niistäkin luopumaan."

Seuraukset Laestadiusen raittiusharrastuksista olivat hyvät. Suurin viinakauppias kaatoi ison viina-astian jokeen ja vaati poikansakin tekemään samoin. Juoppoutta ruvettiin pitämään paheena ja juomarin täytyi piilotella itseänsä, jotta eivät muut rupeaisi häntä nuhtelemaan ja rukoilisi sielunsa tilasta huolehtimaan. Herätyksiä tapahtui yhä useampia. Viinan synnyttämä eripuraisuus perheistä alkoi kadota. Pahimmasta kapakoitsiasta tuli innokkain raittiusaarnaaja. Lappalaiset, jotka ennen suurten juhlain aikana olivat istuneet piirissä viina-astian ympärillä, meluten ja pahaa elämää pitäen, istuivat nytkin kirkkomäellä samanlaisessa piirissä, mutta hiljaisina mietiskellen ja tutkien uskonnon syntyä syviä.

Laestadiusen herättämän liikkeen omituisuutena oli mitä suurin kohtuullisuus ruuassa, juomassa ja vaatteissa sekä kaikenlaisten koristusten hylkääminen. Naiset repivät pois korvarenkaat korvistansa, sormukset sormistansa ja kultavitjat kaulastansa, joka varmaankin oli suuri uhraus noille lapsen kehityskannalla oleville ihmisille, jotka niin paljo koristuksista pitivät. Ne muutettiin rahaksi ja käytettiin köyhien auttamiseksi eli koulujen perustamiseksi. Miehet antoivat hopeaiset viinapikarinsa ja maljansa samaan tarkoitukseen. Silkkihuivit ja muu koru menivät samaa tietä.

Laestadius kertoo että 5 p. Joulukuuta 1845 ilmaantuivat ensimmäiset *armon merkit*, joilla hän tarkoittaa Jumalan armontunnon puhkeamista ulkonaisella tavalla. Näitä merkkejä seurasi pian näkyjä ja *liikutuksia*: omituisia ilon eli surun ääniä, joita sanan satuttamat päästivät suustansa. Lähdettiin paikoiltaan kirkossa, halattiin toisiansa jonkinlaisessa hurmauksessa, tanssittiin ja mentiin tainnuksiin. Kun, niinkuin usein tapahtui, useat saarnan aikana näin heittäytyivät tunteittensa valtoihin, kävi huuto kirkossa melkein sietämättömäksi, eikä edes Laestadiusen mahtama ääni päässyt kuulumille. Laestadius oli luonteeltansa salaperäisyyteen, mystisyyteen kallistuva ja — (Hän kertoo kuinka hän seurakunnan huonoimmillaan ollessa oli tuntenut jonkunlaista kalman hajua nenässään, minne hän vain meni. Hän piti myöskin varmana tosi-asiana, kun muutamat kertoivat nähneensä, kuinka kaksi mustaa lintua saarnan aikana laskeutui lukkarin olkapäille ja noukkivat sanan siemenen hänen sydämeästään) — hän piti liikutuksia armon selvänä merkinä ja koetti sielutieteellisesti niitä selittää. Laestadius oli muiden harrastustensa ohessa lueskellut fysiologiaa eli luonnon-elon tiedettä, samoin oli hän jonkun verran perehtynyt sielutieteeseen. Hän lausuu: "näkyjä ja ilmestyksiä sanotaan luuloitukseksi. Mutta missä on luuloituksen ja todellisuuden raja? Eivät sielutieteen tutkiat saata sitä sanoa. Lääkärit kertovat monta esimerkkiä siitä, että ihmiset ovat kuolleet pelkästä luulottelusta, mutta luuloitushan muuttuu todellisuudeksi, koska tuosta luuloitellusta kuolemasta tulee todellinen kuolema."

Liikutuksien selittämiseksi on huomioon otettava lappalaisten alhainen luonnonvoimainen sivistyskanta, josta seurauksena on kiihkeämpi ja vähemmän järjen hillitsemä mielikuvitus, kuin sivistyneimmillä. Sitä paitsi on suomalaisilla levollisen kuoren alla valtavat tunteet, joiden virtauksia ei ole helppo estää, kun joku satunnainen voima murtaa pinnalla olevan jääkuoren.

Liikutuksista lausuu Laestadius: "Jumaluusoppineet hyväksyvät filosofien opin sielusta, juuri kuin tuo oppi perustuisi raamattuun ja tunnustuskirjoihin. He eivät siis ensinkään voi hyväksyä lääkärin mielipiteitä sielusta ja siitä seuraa että ihmissydämen salaisia voimia pidetään hullutuksena, kun nuo voimat satunnaisista syistä alkavat vaikuttaa. Tunnoton filosofi ei voi älytä että ihminen kantaa povessaan kokonaisen maailman. Voimalliset intohimot vaikuttavat sydämeeseen ja veren kiertokulkuun. Suru, ilo, rakkaus ja viha aikoihin saavat suuria muutoksia ruumiin elimistössä. Intohimo voi synnyttää pyörtymystä ja kuoleman. Pelästys synnyttää kalpenemisen, viha ja ilo kiihoittavat veren kulkua. Uskonnolliset tunteet voivat vaikuttaa ruumiiseen, niin että ulkonainen tietämys lakkaa toiminnasta ja sydämen tunteet ilmenevät subjektiivisen tietämyksen muodossa." Laestadius näkyy fysiologisina ilmiöinä pitävän liikutuksia. Hän uskoi muutoin näkyjäkin. Sanoo kerran tunteneensa tuiman tulikiven hajun, kun joku oli omantunnon tuskissa, toisinaan oli nähnyt välkkyviä valon viiruja. Jouluaattona 1847 sanoo hän kirkkoon mennessään nähneensä paljon kansaa kirkkotiellä ja sydämessään tunteneen sisällisen salaman. Kerran perkele ilmestyi ihmisen muodossa, joka tahtoi vetää häntä ulos ikkunasta, toisen kerran sängyn alta makaavan karhun muodossa, joka koetti nostaa sängyn ilmaan. Kerran sanoi hän nähneensä suuren louhikäärmeen, joka näytti hampaitansa hänelle. "Semmoiset näkemiset" — sanoo Laestadius — "voivat tulla ihmisen sisällisestä henkimaailmasta."

"Järkeisoppineet pitävät tämmöistä taikauskona ja paholainen, jonka kanssa Lutherilla oli niin paljon tekemistä, on kadonnut jumaluusoppineiden tietämyksestä". Näkyjen selittämiseksi lausuu Laestadius toisessa paikassa: "Kun synti monine vaikutuksineen todellakin on olemassa ihmislunnonossa, koska

synti olennoltaan ei ole tyhjä luuloitus, niin ei voi sanoa, että paha, kun se hirmuisena kuvana ilmenee ihmissydämessä, sittenkun synti on tullut äärettömän suureksi käskysanan kautta, ei voi sanoa, että tuo kuva on tyhjä luuloitus, vaan subjektiivinen todellisuus; ja niin voidaan selittää niitä ihmeellisiä näkyjä, joita heränneet ovat nähneet. Tältä kannalta katsoen eivät kristittyjen näyt ja ilmestykset ole turhia luuloituksia, ne eivät ole pahojen henkien vaikutusta, vaan ne ovat toteutunut aate, subjektiivinen totuus. Kun ihminen näkee itsensä kadotuksessa, niin se on todellisuutta, hän näkee silloin helvetin omassa sydämessään. Kun hän näkee itsensä taivaassa, niin silloin on näkijä onnellisessa tilassa. Kun näkijä näkee, missä tilassa mikin hänen tuttavistansa on, niin tapahtuu se sisällisen tunteen takia, jota näkijän tietämys objektiivisesti käsittää. Tunne on tässä arvostelman perusteena. Kun ei voida todistaa, että taivas ja helvetti olisivat jossakin erityisessä paikassa ihmisen ulkopuolella, niin ilmestykset eivät sisällä mitään muuta kuin näkijän itsensä ja muiden todellisen sieluntilan näkemistä". Semmoiset näyt eivät olleet niinkään tavattomia ja useita niistä julkasi Laestadius painettuna. Ensimmäinen näistä näkemystilaan tulleista oli palvelustyttö Sofia Pietarintytär Niva, joka Mikkelinsunnuntaina 1848 oli horroksissa. Samana sunnuntaina oli hän tarkkaavaisuudella kuunnellut saarnaa suurimmasta taivaanvaltakunnassa. Omanvanhurskauden tilassa kun eli, ei hän voinut itsellensä omistaa etusijaa Jumalan valtakunnassa, mutta ei tahtonut tyytyä myöskään alempaan sijaan. Hän tuli hämilleen; järki menetti tasapainonsa, veri nousi kasvoihin ja hän meni pariksi tunniksi tainnoksiin. Herättyänsä kertoi hän olleensa taivaassa ja helvetissä. Viimemainitussa paikassa sanoi hän muiden muassa nähneensä, kuinka erästä hyvin saitaa kapakoitsia vainajaa paistettiin hänen omain hopiainsa päällä, kunnes hän tuli lihaksi, josta hän uudestaan kyhättiin ihmismuotoon. Hänen kertomuksensa näkemistään manalan mailla ja autuuden asunnoissa, semmoisena kuin Laestadius on sen esittänyt, osoittaa tavatonta mielikuvitusta, mutta alhaista sivistyskantaa.

Laestadius julkaisi erään toisenkin näyn, jonka Kristina Helena Laurintytär Ponnjärven kylästä Jellivaaran pitäjää oli nähnyt 31 p. Joulukuuta 1851. Tästä naisesta sanoo Laestadius että hän oli noin 25 vuoden vanha, lappalaista sukuperää, luonnoltaan koleerinen ja hysteerinen; "mustan verevä, joka osottaa mustan veren suhteellista enemmyyttä ja siitä seuraavaa omavanhurskautta, joka on suurin mustanvereissä ihmisissä." Sieluntuskissaan oli hän vaeltanut pitkiä matkoja etsiäkseen valoa pimeässä ja lohdutusta murheessa. Unenkaltaisessa tilassa oli hän nähnyt näyn, jonka Laestadius muutama päivä sen jälkeen pani paperille ja pari vuotta myöhemmin lyhyillä selityksillä varustettuna painosta julkaisi. Tämäkin näky näyttää olevan uhkuvan mielikuvituksen ja kiihtyneen tunteellisuuden tuote.

Tämmöisestä horrostilasta lausuu Laestadius että lapset, jotka eivät ikinä ole lukeneet raamattua, voivat senlaisessa tilassa tehdä hyvinkin tarkkoja viittauksia erityisiin lukuihin ja värsyihin. "Muutamat ovat horrostilassa oppineet vieraita kieliä, joita ei kukaan ymmärrä, siis kielillä puhumisen lahjan, ehkä oli se alkukieli, joka sielun voimain kiihtyessä itsestään kehittyi ihmissydämmestä."

Sekä näyt että liikutukset vaikuttivat hypnotiseeraavasti katsojiin. Eräs hyvin sivistynyt henkilö on kertonut, että hän kerran uteliaisuudesta meni tuon merkillisen miehen hartausseuroihin. Pian alkoivat liikutukset, niissä oli selittämätön tenhovoima. Samoin kuin kuohuva koski eli pohjaton kuilu vastustamattomalla voimalla vetävät puoleensa, samanlainen vetovoima oli liikutuksillakin. Hänen teki mieli ottaa osaa noihin liikutuksiin. Päästäkseen niistä, täytyi hänen poistua.

Tuonlaisten "armonmerkkien" seuraamana levisi herätys yhä laveammalle ja vuonna 1848 alkoi Laestadius käyttää lähetyssaarnaajia, jotka "koulu" nimisissä hartausseuroissa jatkoivat herätystyötä, milloin itse saarnaten, milloin lukien Laestadiusen kirjottamia saarnoja. Ensimmäinen tämmöinen lähetyssaarnaaja oli *Juhani Raattamaa* [Raattamaa nimen arvelee Laestadius merkitsevän samaa kuin maanraataja (jordrivaren). Lönnrotin sanakirjan mukaan merkitsee kuitenkin Raattamaa rämeistä l. vesiperäistä maata (vert. raatta = räämä silmässä).], synt. 1811 ja siis nyt 80 vuotias vanhus. Hän oli uutistalolaisen poika Kaaresuannosta. Hyvälahjainen ja terävä-älyinen nuorukainen kun oli, asetti Laestadius jo ennen tuota suurta herätystä hänet katekeetiksi. Uskonnollisia herätyksiä oli hänellä ollut jo pienestä poikasesta. Niitä pidettiin houreina, eikä niistä jäänyt mitään pysyväistä. Intohimojen tuli alkoi tuhota lahjakasta nuorukaista, hänestä tuli juomari. Humalapäissään käyttäytyi hän kuin vimmattu; mutta selvittyänsä katui hän tekoansa, kun Laestadius häntä siitä nuhteli. Tuonlaista horjumista juoppoutteen lankeemisen ja sitä seuraavan tuskallisen katumisen välillä kesti, kunnes todellinen mielenmuutos irroitti hänet synnin orjuudesta ja Herran käskyjen noudattaminen voitti viinanhimon. Hänen herätyksensä oli ollut evankelisempaa laatua ja hän rupesi ensin käyttämään "taivaanvaltakunnan avaimia" (synninpäästöä). 1848 lähetti Laestadius Raattamaan *Jukkasjärven* seurakuntaan Tukholman lähetysseuran antamalla varoilla pitämään koulua lappalaisten lapsille mainitun seurakunnan Lainion kylässä.

Kovin huonolla kannalla oli tietysti lasten opetus lappalaisten keskuudessa; vaikka hallitus oli kokenut pitää siitä huolta. Fredrik I:n toimesta perustettiin näet kouluja kirkkojen luokse Lappiin. Niin syntyivät Fölingen, Åselen, Arjeplogin, Jukkasjärven ja Kaaresuannon kiinteät koulut, jotka kuitenkin 1820 lakkautettiin, koska eivät vastanneet tarkoitustansa, ja opetusta hoitivat sittemmin papiksi vihityt

lähetyssaarnaajat katekeettien avulla. Edellisillä oli vuotuista palkkaa 20 tynnyriä viljaa, jälkimäisillä 8 tynnyriä. Jos ylipäättänsä Lapin olot olivat huonot, oli Jukkasjärven tila vieläkin huonompi. Vaikka asukasluku ei ollut kuin 1300 henkeä, oli kumminkin vuotuinen viinankulutus 5 à 6000 kannua. Luonnollista oli että lasten opetus ja kasvatus olivat ihan takapajulla. Etenkin oli Lainion kylä perin turmeltunut. Tässä kylässä piti nyt Raattamaan Laestadiuksen antamien ohjeitten mukaan kylvää valon siemeniä. Hän olikin mies paikallansa. Ahkeran opettajan työ teki mahtavan vaikutuksen sekä lapsiin että vanhempiinkin. Kuulkaamme mitä Laestadius kertoo tuosta koulusta ja katekeettinsa menetystavasta. "Illoilla kokoutuivat kylän asukkaatkin kouluhuoneeseen, jommoisena oli eräs savupirtti. Siellä pidettiin ensin rukous, sitten luki Raattamaa Laestadiuksen kirjoitetuista saarnoista jonkun vähän, josta tavallisesti oli seurauksena, että osa kuulioista suuttuneena poistui, mutta osa jäi paikoilleensa. Kun kartta oli luettu, keskusteltiin myöhään yöhön. Jukkasjärven lappalaiset tulivat uteliaisuudesta katsomaan tuota merkillistä koulua, jossa lasten sanottiin tulevan hassuiksi. Ja hassulta se näyttikin syrjäisen silmään, kun muutamat lapsista taistelivat omantunnon tuskissa, toiset hyppivät ilosta, muutamat kävivät voimattomiksi eivätkä jaksaneet pystyssä pysyä. Noin kuukauden aikaa oli Raattamaa tehnyt työtä tuossa kovassa maassa, jonka 'raataja' hän oli, kun muutamat kylän suurimmista kapakoitsioista alkoivat saada piston sydämeensä. Vihdoin päästiin niin pitkälle, että muutama viinanmyyjä tyhjensi tynnyrinsä sisällön maahan, mutta toiset arvelivat sitä synniksi, sillä viina olisi voitu myödä ja siitä saatu raha antaa vaivaisille, jolloin siitä olisi ollut jotakin hyötyä. Ei käynyt kuitenkaan potkia tutkainta vastaan. Lappalaiset pääsivät selville siitä, että viina oli pahinna esteenä, kun tahdottiin auttaa Lapin rahvasta kurjuudesta ja köyhyydestä. Kauvan taisteli kuitenkin viinanhimo saavutettua vakaumusta vastaan. Tuon himon täytyi vihdoon väistyä ja siihen vaikutti uskonnollinen herätys, joka yhdistyi taisteluun sitä pahetta vastaan, joka oli syössyt Lapin kansan taloudellisen ja siveellisen kurjuuden kuiluun." Entuudestaan kovin turmeltuneet Lainionkyläläiset muuttuivat ikäänkuin uusiksi ihmisiksi. Juoppous katosi melkein tykkänään. Raamattua ja hengellisiä asioita alettiin ahkerasti tutkia ja lasten kasvatuskin aluksi parantui. Menestys kiihoitti Raattamaata. Varsinaisena lähetyssaarnaajana alkoi hän tehdä lähetystreikiä kaukaisempiinkin seutuihin. Voimallisesti saarnasi hän, mihin vain tuli, sekä raittiutta että elämää kristillisyyttä. Erityistä puhujalahjaa hänellä ei ole, hänen saarnansa ovat katekismuskyselyksen kaltaisia. Hän tekee kuulioilleen kysymyksiä, joihin näiden tulee vastata. Siitä suuresta armosta, joka hänellä nykyisin on laestadianismin keskuudessa, on hänen kiittäminen sitä seikkaa, että hän on vanhin tuon rakkaan opetusisän oppilaista. Hän se on nuoremmille sukupolville välittänyt muistitietoa herätyksen ensimmäisistä ajoista ja siitä miehestä, joka oli tämän herätyksen alkuunpanija; mutta hän on myöskin antanut tälle liikkeelle evankelisen, miltei liika evankelisen suunnan.

Juhanin veljeä *Pietari Raattamaata* käytti Laestadius myöskin lähetyssaarnaajana herätyksen levittämiseksi. Tämäkin veli oli ollut kovin viinaanmenevä, mutta tuli herätetyksi Laestadiuksen saarnoista, oppi melkein kuin ihmeen kautta lukemaan Laestadiuksen kirjoitettuja saarnoja ja alkoi pitää "koulua" Jukkasjärven pitäjän Tärännön kylässä. Hänellä ei ollut veljensä herttaista käytöstapaa, eikä hänen työnsä ottanut onnistuakseen. Muutamissa paikoin revittiin häntä tukasta ja riistettiin vaatteet päältä, toisin paikoin ammuttiin hänen peräänsä.

Kolmas Laestadiuksen lähettiläs oli *E. J. Grape*, ennen mainitun provasti Grapen poika. Hän oli sivistynein ja herttaisin kaikista Laestadiuksen lähettämistä saarnamiehistä. Hiljainen ja ujo luonteeltaan kun oli, ei hän Laestadiuksen kuolemankaan perästä pyrkinyt puoluepäälliköksi, vaikka kykynsä ja likinen suhteensa alkuherätykseen siihen olisivat hänet oikeuttaneet. Hänen kantansa on ollut itsenäisempi ja suvaitsevampi kuin monen muun tuon suuren miehen oppilaista.

Tornion jokivarrelle lähetti Laestadius *Erkki Antti Juhonpietin* (synt. 1814) ja Kittilään *Heikki Parkajoen* noin 1850. Viimemainitulla näkyy olleen huono onni. Hän tuli pappilaan, pantiin siellä kiinni ja lähetettiin Oulun linnaan. Kuka tämän vangitsemisen toimitti ja mistä syystä, sitä en ole tietooni saanut. Oulussa Parkajoki kuitenkin päästettiin heti irti ja sai omin varoinsa palata kotipuoleensa.

Näiden lähetyssaarnaajain into ja ahkeruus olivat yhtä suuria kuin heidän halunsa voittaa uusia uskolaisia. Hartauskokouksia, joita myöhemminkin, jolloin niissä ei enää lastenopetusta toimitettu, kutsuttiin kouluiksi, pidettiin kaikkialla. Saarnamiesten koristelematon puhe, heränneiden itku, ilohuudot ja liikutukset vaikuttivat hurmaavasti kansaan, joka tähän asti oli elänyt melkein huolimatonna autuutensa asiasta. Suuret joukot liittyivät liikkeeseen, se kasvoi, laajeni kuin lumivyöry. Kylästä kylään, pitäjämästä pitäjään levisi se.

Mutta eivät saarnamiehet tyytyneet siihen, että pitivät seuroja, vaan he pitivät velvollisuutenansa myöskin julistaa mitä ankarimpia tuomioita niitä kohtaan, jotka eivät näyttäneet olevan halukkaita liittymään tuohon liikkeeseen. Laestadiuskin oli käyttänyt saarnoissaan säälimätöntä ja kovaa kieltä, siten herättääkseen uinuvia omiatuntoja. Oppi-isän malliin koettivat lähetysmiehetkin saarnata ankarasti, mutta koska heiltä, sivistymättömiä kun olivat, puuttui hienotuntoisuutta ja sivistystä, näyttivät heidän saarnansa suruttomille hävyttömyydeltä ja haukuskelemiselta. Niissä ei näkynyt oikein sitä rakkautta, joka kärsii kaikki, peittää kaikki ja toivoo kaikki. Kaikki heränneet saarnasivat ja

koettivat kaikin tavoin kääntää suruttomia. Parhaimpana keinona tämän tarkoituksensa saavuttamiseksi pitivät he *n.s. hengellistä kiroilemista*. Tällä tarkoitettiin sitä, että jokaiselle, joka ei kuulunut laestadiolaisiin, suoraan sanottiin, että hän oli perkeleen lapsi. Laestadius hyväksyi tämän menetystavan ja käytti itsekin sitä sekä pappeja että maallikoita kohtaan. Myöhemmin kun liike oli levinnyt laveammalle, käytettiin mainittua hengellistä kiroilemista markkina- ja muissa paikoissa, missä kansaa oli enemmältä koolla. Joukko heränneitä ympäröi silloin suruttoman ja alkoi uhkaavan ja kiihkoutuneen näköisenä mitä julmimmilla kirouksilla vaikuttaa hänessä mielenmuutosta. Tämän kirjottaja on itse kerran ollut samanlaisen hengellisen kiroilemisen esineenä. Nuorena koulupoikana käveli hän muutamassa maamme pohjoisimmassa pitäjässä erään herrastalon pihan läpitse. Hän oli tuntematon sekä koko pitäjässä että herrastalossa. Talon neiti, joka näkee koulupojan kulkeman pihan läpitse, rientää hänen luoksensa ja kysyy: "oletko Jumalan lapsi?" Kun koululainen, hämmästyneenä tästä odottamattomasta kysymyksestä, ei ehtinyt vielä vastata, alkoi neiti häntä sadatella helvetin lapseksi y.m. Myöhemmin sai hän kuulla, että tuo neiti kuului mainittuun liikkeeseen.

Paljon kiihkoakin ilmaantui heränneissä ja muutamissa paikoin alettiin pelätä, että tuo kiihko ehkä synnyttäisi samanlaisia veritöitä kuin Koutokeinossa, joista myöhemmin tulemme lyhyesti mainitsemaan. Tähän pelkoon ei ollut kuitenkaan syytä. Vaikka Laestadius kyllä itsekin oli hyvin kiihkoluontoinen, ei hän milloinkaan suvainnut mitään, joka loukkasi yhteiskunnan järjestystä, ja lakia ja hänen vaikutusvaltansa uskolaisiinsa oli rajaton. Suotava kuitenkin olisi ollut, että hän olisi tarmokkaasti vastustanut tuonlaista nurjaa kääntämistapaa. Sitä hän ei kuitenkaan tehnyt ja seurauksena oli, että tämäkin seikka, niinkuin muutamat muutkin, himmensivät sitä muutoin valosaa uudenelämän ja uudistuksen taulua, josta alempana muutamia piirteitä.

Että tämän liikkeen seuraukset ulkonaisen elämän ja tapain suhteen niissä pitäjissä, joissa herätys oli kulkenut, olivat hyvät, sen myönsivät kaikki, sekä ystävät että vihamiehet. Pastori Lindstedt kertoo Jukkasjärven tilasta sitten kun Laestadius sieltä jo oli muuttanut seuraavaa: "Äpärät, viettelit ja vietellyt eivät nyt tahraa seurakunnan kirkon kirjoja. Riitaveljet, petturit, kelmit, varkaat ja pahantekijät katosivat, kevytmielisyyden, vääryyden ja itsekkäisyyden sijaan on astunut rehellisyys ja rakkaus. Kruununmiehen ei tarvitse kutsua ketään käräjiin eikä tuomarin tuomita eikä piiskurin rangaista, sillä rikoksia henkilöä eli omaisuutta vastaan ei tehdä. Ne, jotka kauppiaita vuosikausia omat pettäneet ja petoksella hankkineet itsellensä heidän omaisuuttansa, tulevat, tarjoovat, ja polvillaan rukoilevat, että saisivat maksaa, minkä ovat kavaltaneet itsellensä. Monivuotiset riidat sovitaan, salaiset rikokset, tehdyt vääryydet ilmoitetaan, anteeksi pyydetään, sovitaan. Riitaiset puoliset antavat anteeksi toisillensa, unohtavat, sopivat". Niin Lindstedt, joka oli ystävällisessä suhteessa tähän uskonnolliseen herätykseen. Mutta tälle liikkeelle ventovieraatkin ja vihamieliset henkilöt ovat antaneet sen elämää parantamista vaikutuksista kiittävän arvostelun. Niinpä eräs piirilääkärikin, joka muutamassa virkakertomuksessaan puhuu tuosta hengellisestä liikkeestä, ei voi olla mainitsematta sen hyvistä hedelmistä, vaikka hän muutoin pitää herätystä jonkinlaisena tautina, joka samoin kuin lavantautikin tarttuman kautta leviää. "Herätys on" — lausuu hän — "vaikuttanut enemmän hyvää kuin pahaa. Lappalaiset, nuo karkeat, puolivillit ihmiset, harrastavat nyt lainkuuliaisuutta, siveellisyyttä ja keskinäistä rakkautta. Wittangin ja Kaaresuannon markkinoilla ei luultavasti ollut kortteliakaan viinaa. Viina-astiat, joita on voinut olla jossakin kylässä, ovat särjetyt ja tyhjennetyt. Rikoksista ei ole ketään rahvaasta syytetty viime käräjillä Jukkasjärvellä ja Kaaresuannossa. Edellisessä paikassa oli tänä vuonna 7 käräjäasiaa, jälkimmäisissä 3, sillä vanhat riidat ovat sovinnossa ratkaistu. Rikoksia ja varkauksia, joista tähän saakka ei ole tietty mitään, tulevat nyt tekijät itse ilmoittamaan ja anteeksi pyytämään ja tahtovat palkita niitä, saadakseen omalletunnollensa rauhaa. Monta muuta esimerkkiä lappalaisten siveellisestä jalostumisesta, jonka herätys on vaikuttanut, voitaisiin mainita, mutta se olisi vain minun jo ennestänsä pitkän kertomukseni pitentämistä". Kylläkin kaunis todistus mieheltä, jolla muutoin näkyvät olleen huonot ajatukset heränneistä.

Laestadiusen innokas työ sanankuuliainsa herättämiseksi ja jalostamiseksi oli siis onnistunut. Välinpitämättömyys uskonnon asioissa ja paheet olivat kadonneet kansasta. Nekin, jotka eivät voineet hyväksyä hänen menetystapaansa ja pilkkasivat hänen "tulikivisaarnojaan", tunnustivat herätyksen hyvät hedelmät. Hyvä olisi ollut että tuo liike, josta niin hyviä seurauksia oli ollut, olisi pysynyt kokonaan lutherilaisen opin kannalla ja vapaana semmoisista sivuseikoista, kuin liikutukset, näyt ja hengelliset kiroilemiset, jotka muuttivat herätyksen erityiseksi uskonsuunnaksi ja karkoittivat sen yhteydestä monta harrasta sielua. Niin ei kuitenkaan käynyt. Monet seikat vaikuttivat siihen. Silminnähtävästi on perustajan persoonallisuus jo alussa lyönyt leimansa tuohon hengelliseen liikkeeseen.

Laestadius oli kyllä teräväjärkinen mies, mutta hänen mielikuvituksensa oli vilkas, miltei hurja, hän voi itse tulla horrokseen ja nähdä näkyjä. Luonnollista oli että hänen puoluelaisensakin alkoivat uskomaan unia ja näkyjä. Ja kun Laestadius materialistisen maailmankatsantonsa takia [Siitä kerromme tuonnempana.] oli taipuisa sekoittamaan hengellisiä ja luonnollisia ilmiöitä, piti hän uskolaistensa tolkkuttomia ääniä Jumalan hengen välittömänä vaikutuksena. Ei ollut kummaa siis, että hänen

ystäväänsä pitivät liikutuksia hengellisen elämän olentoon kuuluvina Köyhyys ja puute nuoruudessa olivat tehneet Laestadiuksen luonteen karkeaksi ja hienotuntoisuutta ei suinkaan lisännyt se seikka että hän suurimman osan elämänsä vietti varsin raakamaisen kansan keskuudessa. Senpä vuoksi hyväksyykin hän hienotunteisuutta loukkaavan hengellisen kiroilemisen ja julkisen syntien luettelemisen.

Jaloimmissakin ihmisissä on jotakin puutteellisuutta. Muutoin he eivät olisikaan ihmisiä. Kaikki inhimillinen työ on enemmän tahi vähemmän vaillinaista ja Herrankin kasvitarhaan, missä hyvä siemen orastaa, kylvää vihollinen rikkaruohoa. Tämmöisiä rikkaruohoja olivat opinriidat ja uskonkiihko (fanatismi), joka muutamissa paikoin kävi hyvinkin uhkaavaksi.

Opinriidat koskivat kyllä alussa vähäpätöisiä asioita; mutta olivat kuitenkin osoituksena keskinäisen rakkauden kylmentymisestä ja hengen taantumisesta. Riideltiin Nikodemuksesta, jonka Luther eräässä paikassa sulkee armon yhteydestä, koska hän ei tuntenut uutta syntymistä; mutta eräässä toisessa paikassa (ahtien selityksissä) myöntää Nikodemuksen osalliseksi P. Hengen töistä, koska hän oli rohkeampi kuin opetuslapset Jesuksen ruumista hautaamaan. Laestadius mainitsee, että ensi silmäykseltä tuo riita näyttää yhtä vähäpätöiseltä kuin riita paavin parrasta, kun monet sanovat että meille on ihan yhdentekevää, onko Nikodemus tullut autuaaksi vai ei, eikä hänen uskonsa vaikuta meidän autuuteemme eli kadotukseemme. "Mutta kun likemmin asiaa tarkastaa, huomaa että kaikki omanvanhurskauden palvelijat panevat suuren arvon Nikodemuksen uskolle ja ottavat hänestä väärän lohdutuksen, että muka voitaisiin tulla autuaaksi, kunhan vain tunnustetaan Jesus Natsarealainen erinomaiseksi mieheksi, ensimmäisen luokan filosofiksi, jolla oli suurempi ymmärrys kuin muilla ihmisillä". Oma mielipiteenään mainitsee Laestadius että Nikodemus oli omiin hyveisiinsä luottava ihminen, joka ei tuntenut Jesusta maailman Vapahtajaksi. "Jos hän olisi tullut kristityksi, niin hän olisi tehokkaasti toiminut kristinuskon levittämiseksi ja puolustukseksi, eikä apostolien tekojen kirjoittaja olisi jättänyt häntä mainitsematta. Kun hän oli suuren neuvoston jäsen, olisi hänen pitänyt lausua ainakin niin paljon kuin Gamaliel lausui kristinuskon puolustukseksi. Mutta sitä hän ei tehnyt. Maailman kunnia ja ihmispelko olivat hänessä suuremmat kuin kunnioitus Kristuksen persoonaa kohtaan. Kun hän kerran koetti puolustaa Jesusta toisten herrain häväistyksiltä, vaikenä hän heti, kun nämät kysyivät, oliko hänkin tullut Jesuksen opetuslapseksi. Hänellä ei ollut rohkeutta puolustaa vakaumustansa. Vapahtajan hautaaminen ei todista hänen kristillisyyttensä. Nikodemus oli vakuutettu siitä, että Jesus viattomasti oli tullut juutalaisten vihan uhriksi ja piti sentähden velvollisuutenansa osoittaa tuolle kunnioitetulle opettajalle viimeinen palvelus".

Vielä 60-luvun viimeisinä vuosina kiisteltiin laestadiolaisten kesken tästä asiasta. Oppi-isän mielipide on sittemmin päässyt voitolle ja Nikodemuksen kadotukseen joutumista pidetään uskonkappaleena.

Toinen erimielisyys Laestadiuksen oppilasten kesken syntyi Jesuksen opetuslasten uskosta ennen pääsiäistä. Muutamat pitivät uskonkappaleena sitä, että opetuslapsilla jo ennen pääsiäistä oli elävä usko. Laestadius sitä kovasti vastusti. Ainoastansa armonvarkaat ja ne, jotka olivat pysähtyneet puoliväliin autuuden tiellä, voivat — niin arveli hän — väittää opetuslapsilla olleen elävän uskon ennen pääsiäistä, koska luulevat opetuslasten heikkouksista ja puutteellisuuksista saavansa puolustusta omille puutteellisuuksilleen.

Nämät ja muutamat muut vähäpätöiset riitakysymykset eivät voineet synnyttää varsinaista hajautumista laestadiolaisissa. Niin kauvan kuin Laestadius eli ja niin pitkälle kuin hänen vaikutuksensa ulottui, oli hän kyllin voimakas koossa pitämään tuota suuremmissa liikettä. Mutta vaarallisemmalta näytti kasvava uskonkiihko, josta muutamia esimerkkiä, semmoisena kuin se ilmeni Korpilompolon kappelissa ja Norjan tunturiseurakunnassa Koutokeinossa.

* * * * *

Korpilompolossa oli eräs Laestadiuksen puoluelainen saanut päähänsä, että hän ja hänen uskonveljensä olivat pyhiä ruumiin ja sielun puolesta. He eivät muka enää tarvinnut raamattua, jonka vuoksi he tallasivat jalkainsa alle tuon pyhän kirjan. Raivossa ja hurmauksissa nähtiin noiden pyhien hyppivän ja kiroilevan j.n.e. Tuo kiihko asettui kuitenkin pian, luultavasti Laestadiuksen vaikutuksesta.

Arveluttavampana esiintyy uskonkiihko Koutokeinossa. Tämä seurakunta oli ennen kuulunut Ruotsille, mutta joutui 1744 Norjan haltuun. Aina vuoteen 1852 olivat tämän tunturiseurakunnan asukkaat olleet ilman pappia ja kristillistä opetusta. Kun sittemmin viimeainittuna vuonna seurakunta sai papin, ei tämä osannut lapinkieltä. Pappi saarnasi norjaksi, joka sitten jotenkuten tulkittiin lappalaisille. Mainio lähetyssaarnaaja *Stockfleth* (s 1860) osasi kyllä lapinkieltä ja hänen intonsa Norjan lappalaisten opettamiseksi oli suuri; mutta hänen vaikutuspiirinsä, joka käsitti koko Pohjois Norjan avarat tunturiseurakunnat, oli niin suuri, että hän vain varsin vähän ehti toimia Koutokeinon lappalaisten hyväksi. Näiden kristillisyyden taito olikin peräti huono. Pastori Hwoslef, heidän uusi pappinsa, oli kyllä kykenevä mies, sillä hänestä tuli sittemmin Tromsön piispa; mutta hän oli äsken

seurakuntaan tullut, eikä — kuten mainittu — osannut lapinkieltä. Kaaresuannosta, jota Koutokeinosta erotti ainoastansa 9 penikulman levyinen maakaistale, oli Laestadiusuksen alottama herätys levinnyt tännekin ja herättänyt siellä uskonnollisen liikkeen. 6 Laestadiusuksen lähettämää miestä (3 lappalaista ja 3 suomalaista) oli täällä saarnannut ja koonnut rahoja lähetyksen hyväksi. Alussa oli herätys täälläkin samanlaista kuin Kaaresuannossa; mutta kun Laestadius 1849 muutti Pajalan seurakuntaan, jonne Koutokeinosta oli 30 penikulmaa, ei hän tietysti enää voinut johtaa Koutokeinon herätystä ja taitamaton kansa joutui pian hurmahenkien johdettavaksi ja rupesi mielettömän kiihkon kiihottamana meluten ja pelottavana kyliä kiertämään. He eivät ainoastansa väittäneet olevansa Kristuksia, vaan sanoivat sen lisäksi olevansa ihan synnittömiä ja käyneensä läpi 10 astetta Kristuksen alennuksen ja ylennyksen tilasta. Jumalia kun olivat, olivat he myöskin raamattua korkeammalla [Heillä olivat siis samanlaiset ajatukset kuin Korpilompolon lahkolaisillakin, joka seikka näyttää viittaavan siihen, että nuo molemmat liikkeet olivat samaa alkuperää.] Vielä oli heillä toimittamatta elävien ja kuolleitten tuomitseminen. Siksi lähtivätkin he raivostuneina liikkeelle. Väkivallalla tahtoivat he saattaa mielipiteensä voimaan. Niitä, jotka eivät hyväksyneet heidän mielipiteitensä, he kirosivat ja räökkäsivät. Uskonkiihko muuttui raivoksi. Seurakunnan pappi koetti raivoa asettaa; mutta joutui siitä hurmahenkien vihoihin. Lokakuussa 1851 tuli Stockfleth Koutokeinon ja oleskeli siellä aina seuraavaan Huhtikuuhun. Lappalaisilla oli ennen ollut suuri luottamus häneen, mutta kun hän kerran, tiesi mistä syystä, löi kepillänsä erästä lappalaista, oli luottamus mennyt, eikä hän saanut raivoa hillityksi.

Erityisen vihan esineeksi tuli v.t. nimismies Bucht. Hän oli ollut ennen nimismiehenä Ylä-Luulajassa, mutta kun hän tuli vailinkiin, pakeni hän 1848 Muonioon. Täällä ollessaan oli hän osoittanut erityistä vihaa laestadiolaisia kohtaan ja kirjoittanut Laestadiususta vastaan sen valituskirjan, jonka alle Pajalan mies Adam Muodas Lompolo oli pannut nimensä (josta seikasta tuonnempana). Millä keinoin tuo virkaheitto oli tullut Koutokeinon v.t. nimismieheksi, on tuntematonta. Se vain on tunnettua, että hän siellä hoiti nimismiehen virkaa, silloin kun uskonkiihko siellä oli ylimmillään. Hän ei kyennyt asettamaan yltiöpäitä, koska häneen ei luotettu. Miehen entisyys oli kyllin tunnettu. Kun hän vielä lisäksi alkoi köyttää nyrkkiä ja keppiä lappalaisten masentamiseksi, oli hänen tuomionsa lausuttu. Muutamana sunnuntaina, kun useimmat kiihkoilijoista olivat kirkossa, tuli eräs norjalainen kauppias Altenista jumalanpalveluksen aikana sinne ja viskasi kirkon oven eteen käsi- ja jalkarautoja ja rautavitjoja, siten säikyttäöksensä rahvasta. "Mutta näiden asetten näky vaikutti seurakuntaan niinkuin sähkönisku, kun eräs mies, joka tuli kirkosta, selitti aiottavan koetella Stefanuksen uskoa. Täten mielikuvitus kiihtyi hyvin ärtyiseksi".

Edellisenä talvena oli Laestadius tavannut Kaaresuannossa muutamia näitä kiihkolaisia ja koettanut heitä oikeaan opastaa. Turhaan. He pitivät tuota opastamista uskon vainona ja syyttivät itse oppisänkin langenneen uskostansa, jonka vuoksi eivät sanoneet voivansa enää luottaa häneen. "Hän ei voinut", sanoo hän, "puhua järkevää sanaa niiden kanssa, sillä heidän ihonsa oli musta niinkuin heidän katsantonsakin, heillä oli valkoinen vaahto suussa ja sylkivät usein".

8 p. Marraskuuta 1852, yllämainittuna sunnuntaina, kun kiihko oli ylimmillään, hyökkäsi joukko vimmastuneita lappalaisia, Aslak Hetta johtajana, kauppias Ruth'in asuntoon, missä nimismies Bucht asui. Kiroushuutojen kaikuessa surmattiin sekä kauppias että nimismies. Raivostunut joukkue hyökkäsi sitten pappilaan, räökkäsi pastori Hwoslenia ja hänen vaimoansa ja olisi varmaankin surmannut nekin, jollei apua olisi saapunut. Penikulman päässä olevasta Autsin talosta, jossa kirkosta palanneet kiihottomat seurakuntalaiset tiettiin olevan, pantiin noutamaan apua. Sitä saatiinkin vielä siksi ajoissa, että seurakunnan pappi voitiin pelastaa. Kiihkoilain ja apuuntulleiden välillä syntyi kiihkeä taistelu, jossa eräs vaimo kiihkoilain joukosta menetti henkensä. Vihdoin saatiin meteliöitsiät voitetuksi ja päämiehet vangituiksi. Pahimmat syylliset, Aslak Hetta ja Mans Somby, tuomittiin sittemmin kuolemaan ja mestattiin, useita tuomittiin elinkautiseen vankeuteen, toisia rahasakkoihin. Elinkautiseen vankeuteen tuomituista mainittakoon Lauri Hetta, joka sittemmin sai armon, tuli vakavaksi ja tasapuoliseksi kristityksi ja avusti professori Friis'iä uuden testamentin lapinkielisen käännöksen korjaamisessa. Semmoinen oli maan kuulu "Koutokeinon tappelu".

Laestadius tehtiin synnalaiseksi näihin kamaliin tekoihin. Hernösandin piispa antoi hänelle muistutuksen, kehoittaen suurempaan varovaisuuteen saarnoissaan. Tromsön hiippakunnan piispa Juel kirjoitti Norjan kirkolliselle hallitukselle Laestadiususta vastaan valituksen. Valituskirjassaan mainitsee Juel, että Laestadius ankaralla lain saarnallaan, törkeillä kuvillaan ja säälimättömillä lauseillaan papeista ja virkamiehistä oli herättänyt hurmahenkisen liikkeen lappalaisissa, ettei hän ollut vastustanut villitystä ja väärää oppia, joka jo ensi alussa oli ollut nähtävänä. Menestyksellä jo taitavasti puolustautui Laestadius näitä syytöksiä vastaan. "Jos lähdetään siitä väärästä edellyttämisestä", lausuu hän, "että jokainen hyvän työn alkaja myöskin on vastuunalainen sen seurauksista, jos tuo hyvä työ vierasten vaikutuksesta käy huonoksi, niin voitaisiin sillä edellyttämisellä helposti todistaa, että Luther oli vastuunalainen uudestakastajain vallattomuuksista, jota todistamiskeinoa hänen vihollisensa eivät myöskään ole jättäneet käyttämättä. Hänen saarnainsa kuvaukset eivät ole olleet sen kummempia kuin ilmestyskirjan kuvauksetkaan, tahi Johannes Kastajan ja Jesuksen parannussaarnat". Koutokeinon

villityksestä oli hän saanut tiedon vasta Maaliskuussa 1852, kun piispa Juel hänelle siitä kirjoitti, hän oli heti koettanut saada hurmahenkiä työntymään, oli saarnannut niitä vastaan, eikä häntä pitäisi tehdä syylliseksi niihin veritöihin, jotka olivat olleet tuon villityksen seurauksena, "jollei piispa pidä kaikkea elävämpää uskonnollisuutta villityksenä". Pikemmin oli syy etsittävä lappalaisten taitamattomuudesta ja alhaisesta siveellisestä kannasta, ehkäpä myöskin mieltäkiihottavista pakkokeinoista.

* * * * *

Maaliskuussa 1849 muutti Laestadius kirkkoherraksi Pajalaan, oltuansa 24 vuotta Kaaresuannon seurakunnan paimenena. Pajalassakin oli Laestadiuksella paljon puoluelaisia ja ystäviä; mutta paljon oli vihamiehiäkin, jotka syytöksiä tekemällä ja muutoinkin tekivät hänelle elämän katkeraksi. Noihin ikävykyksiin antoi Laestadius itsekin aiheita. Hän ei ollut niitä maan hiljaisia, jotka istuvat Jesuksen jalkain juuressa, välittämättä ulkomaailman melusta; hän oli pitkäisen poika, aina haarniskoitu, joka parhaiten viihtyi siellä, missä sodan salamet välkähtelivät. Ensimmäisenä hyökkäsi hän taisteluun, huitoi oikealle ja vasemmalle, välittämättä mihin lyönti sattui. Ei ollut ihme, että hän itsekin haavoittui ja hänen sydämensä vuosi verta.

Ennenkuin likemmin tarkastamme tuota taistelua, jota Laestadius Pajalassa kävi, heittäkäämme silmäys hänen kirjailiatoimeensa. Pajalaan muutettuaan alkoi Laestadius näet vaikuttaa hengellisenä kirjailianakin. Tämä hänen kirjailiatoimensa tunteminen on sitäkin tärkeämpi, koska siinä juuri kuvastuu hänen persoonallisuutensa sekä ne aseet, joita hän taistelussansa käytti. Maallisista kirjoitelmista mainittakoon ennen Pajalaan tuloa kirjoitetut kasvitieteelliset kirjoitukset Tiede Akademan toimituksissa: *Om Uppodlingar i Lappmarken* (Uutisviljelyksistä Lapissa) 1823; *Loca parallela plantarum*, josta teoksesta saksalainen kasvitieteen tutkia Wimmer kirjassaan *Salices europaeae* on antanut hyvin kiitettävän lausunnon [— et ingenium et sollertia viri egregii haud satis laudari posse videbatur (erinomaisen miehen sekä neroa että ymmärtäväisyyttä ei näytty voivan kylliksi ylistää). Hänestä itsestensä lausuu Wimmer: Tamen et oculis ejus sagacissimis et ingenio praeclaro Salicam europaeorum illustratio plurimum debet (Kuitenkin on euroopalaisten pajulajien valaiseminen enemmän hänen sekä erinomaisen terävään silmänsä että mainion neronsa ansiota).]; *De climate Lapponiae* (Lapin ilmanalasta), löytyy ainoastansa käsikirjoituksena, samoin kuin hänen kirjoituksensa lappalaisten vanhoista jumalista. Seurakuntansa lappalaisia varten hän m. 1839 painatti lukukirjan nimeltä *Hållailattem Ristigasa ja satte Almatja kaskan* (Keskustelua kristittyjen ja tavallisten ihmisten välillä); sekä v. 1844 *Biblian historian* heidän kielellensä. Edellä on jo nimeltään mainittu hänen huomiota herättänyt pastoraliväitöskirjansa *Crapula mundi seu morbus animi contagiosus* (Maailman kohmelo eli tarttuva sielun tauti). Tämän kirjan merkillisestä sisällyksestä sananen. Ensin vertailee hän nykyaikaa entiseen hyvään aikaan ja tulee siihen päätökseen, että nykyinen aika on entistä paljon huonompi. "Ennen taisteltiin isänmaan, vapauden, puolison, lasten ja kodin puolesta; kaikilla kansalaisilla oli yksi sydän, yksi Jumala ja yksi kuningas; kunniakasta ja suloista oli kuolla isänmaan edestä ja uskonsa ja tunnustuksensa tähden kärsiä tuskallisin kuolema. Nyt taistellaan nyrkkitaisteluja kaduilla, ei sanoilla, vaan riidoilla ja pilkalla" [Tarkoittaa muuatta siihen aikaan tapahtunutta katukahakkaa Tukholmassa.]. Syynä tähän on hengellinen orjuus, siveellinen ja uskonnollinen rappio. Hyve on kuollut samalla kertaa kuin entinen uskokin ja hurskaus. Yksinkertaiset tavat ovat kadonneet, omistetaan uskonnon muoto, mutta ei sen ydintä. Kaikkien tarkoituksena on hekuma, maailman kunnia ja tavara. Uskontoa ei opita kouluissa, vaan kodeissa ja nykyajan filosofia on huonompi kuin muinaisten pakanain, filosoofien työt ovat ristiriidassa heidän sanainsa kanssa; yleisissä asioissa osottavat he tuskin suurempaa älyä kuin alhaiso. Siitä tulee, että ne lait, joita laaditaan, muutaman kuukauden perästä kumotaan. Hallituksen ei pitäisi välittää niistä moitteista, joita se saa kuulla. "Raakain ihmisten on niinkuin eläinten: jos eivät ne voi purra, niin ne haukkuvat, ulvovat ja kiristelevät hampaitansa". Jumalanpelkoa ei löydä kaupungeista, vaan maalta niiden joukosta, jotka ilman tietoja ja sivistystä asuvat erämaissa. Oikia kristitty, jonka valtakunta ei ole tästä maailmasta ja jonka vapaus on hintojen hillitsemistä, ei välitä politiikasta. Hänelle on yhdentekevä, maksaako veronsa Turkin sulttaanille tahi Yhdysvaltain presidentille. — Sielunpaimenen velvollisuus on edistää Jumalan valtakuntaa. Pappien saarnat kantavat niin vähän hedelmää, siitä syystä että he koettavat vaikuttaa hetkeksi tunteeseen, sitä kuitenkaan niin tärisyttämättä, että häveten ja huolehtien alettaisiin kysymään: Herra, mitä minun pitää tekemän, että minä saisin ijankaikkisen elämän? Syynä on vielä sekin, että papit eivät ole näkevinään kuuliainsa paheita. Ankarampaa kieltä pitäisi käyttää. Kuulioita pitäisi kutsua kyykäärmetten sikiöiksi, niinkuin Johannes, huorintekiäksi suvuksi, niinkuin Jesus. Omavanhurskaus on syynä siihen, ettei käytetä selvää kieltä. Jos tahtoo jättää omanvanhurskauden rauhaan, pitää puhua synnistä yleiseen, parannuksesta ja uskosta yleiseen; mutta ei ketään erityisesti nuhdella. Niin menettelevät papit. He eivät tahdo loukata suurta joukkoa, he etsivät kansan suosiota, saarnaavat maailman palkan takia. — Siinä tuon merkillisen kirjan johtavat aatteet.

Vuosina 1852-1854 julkaisi Laestadius Piitimestä ruotsinkielisen hengellisen kuukauslehden nimeltä *En ropandes röst i öknen* (Huutavan ääni korvessa). Alussa oli aikakauskirjan päätoimittajana Råneån kirkkoherra Jaakko Dahlberg; mutta sittemmin toimitti Laestadius sitä yksinensä. Kun tarkoituksemme

ei ole kirjoittanut ylistyskirjoitusta tuosta mainiosta miehestä, vaan totuuden valossa esittää hänet virheineen ja ansioineen, niin emme voi salata sitä seikkaa, että Laestadius tuossa aikakauskirjassa esiyytään kaikista vähimmän semmoisena, joka olisi oppinut jotakin häneltä, joka oli lempeä ja nöyrä sydämmestä. Miekkaa heilutettiin katsomatta, kenehen lyönti sattui. Syytöksiä ja herjauksia sateli tuon kiihkoutuneen miehen kynästä. Ei siinä kyllin, että piispa Tegnér maalataan mustaakin mustemmaksi ja hänen yksityisestä elämästään vedetään esille huhupuheisiin perustuvia syytöksiä irstaisuudesta ja paheista, vaan lempeä ja kykenevä piispa Franzénkin, joka hoiti virkaansa niin tunnollisesti, että hänet luetaan Ruotsin etevimpään piispain joukkoon, naulattiin häpeäpatsaaseen. "Piispat Tegnér, Franzén ja Nikodemus kuuluvat samaan luokkaan kuin Herodes, Pilatus ja Judas Iskariot". Papit saavat myöskin samalla mitalla kuin piispat. "Heidän (pappien) täytyy elää säätynsä mukaan. Heidän täytyy edustaa kirkon armoa. Heidän täytyy viettää vapunpäiviä ja nimipäiviä, pitää hautajaisia ja ristiäisiä, tarjoilla vieraille säätynsä mukaan. Ja tämän maailmankunnian takia täytyy heidän kiskoa saatavansa tarkkaan köyhältä kansalta. Ja tuota kurjaa loistoa on harjoitettava rääsyisten huorapenkoiden keskellä, patajuoppojen ja resutanelien keskellä, jotka ovat juoneet suuhunsa viimeisen pennin vaimoilta ja lapsilta. Minusta sopisi papeille paremmin käydä isättömäin ja leskien luona kuin pidoissa". Paljon luuli Laestadius olevan moittimisen syytä pappein saarnoissakin. "Saarnassa ei tehdä erotusta heränneiden ja suruttomien välillä, ei erotusta armoitettujen ja armonvarasten välillä, ei erotusta kapakoitsiain ja parannuksen saarnaajain välillä, ei erotusta juoppojen ja hengellisestä viinistä juopuneiden välillä, ei erotusta Maria Magdaleenan ja katumattomien huorain välillä, vaan kaikki on samanlaista, kalleimmat kristityt ja rakastetut Jesuksen ystävät. Oikein on Herra profeetta Hesekielin kautta kuvannut nuo sikopaimenet: Eksyneitä he eivät palauta, kadonneita he eivät etsi. Voi teitä paimenet, jotka turmelette ja hajotatte Minun laumaani, sanoo Herra!" — Siihen suuntaan on aikakauskirja toimitettu.

Käsikirjoituksena on Laestadius jälkeensä jättänyt koko joukon kirjeitä, joista *lähetyskirje Jukkasjärven seurakunnalle*, kirjoitettu herätyksen ensi aikoina, on merkillinen säälimättömästä ankaruudestaan. Niinikään käsikirjoituksena on kolmiosainen uskonnonfilosoofinen teos *Dårhushjonet* (hulluinhuonelainen), jossa Laestadiusin filosoofinen ja uskonopillinen kanta selvimmin näkyy. Tämän merkillisen kirjan sisällöstä puhumme jätulempanä. 1849-51 painatti Laestadius Piitimessä useampia saarnoja suomeksi.

Savon herännäisyyden kuuluisa johtaja *Paavo Ruotsalainen* (k. 1852) oli lukenut erään noista saarnoista ja kirjoitti eli oikeammin sanoen kirjoitutti — hän näet itse ei osannut kirjoittaa — sen johdosta Laestadiuselle kirjeen, johon Laestadiusin ystävä *Iisakki Poromaa* Pajalasta lähetti Ruotsalaiselle vastauksen. Kun nämät kirjeet sattuvasti kuvaavat sekä sen ajan uskonnollista kirjoitustapaa että myöskin Savon herännäisyyden ja Laestadiusin alottaman liikkeen keskinäistä suhdetta, mainittakoon niiden sisällys [Akiander, Meddelanden VI 38, 116.]. Paavo kirjoittaa: "Itse puolestansa luulee hän (Laestadius) olevansa Herran edessä, mutta ihmisten edessä hän on niinkuin musta piru. Hän on ylimmäinen helvetin portin vahti; hän viepi kansan paavin pimeyteen. Hän ei tiedä evankeliumin jälkeen mitään uskosta Kristuksen päälle, mutta lain töitä hän väkevästi saarnaa kansalle profeetoin esimerkin mukaan. Ei hän osannut ollenkaan neuvoa ihmisiä Kristuksen tykö, mutta opetti paavin opin jälkeen hyvillä töillä ja tekopyhyydellä ansaitsemaan autuutta, ja on monen köyhän talon hävittänyt, rahalla ostaessa sielun rauhaa". — Iisakki Poromaa kirjoittaa: "Minä olen nähnyt preivin, joka on tullut Savonmaasta meidän rovastilla, jonka me todistamme olevan kirkkaan ja palavan kynttilän, joka paistaa joka haaralle. Enkä minä tiedä, mikä hengellisesti sokia nauti asuu Savonmaassa, joka ei tunne valkeutta, koska hän rohkenee soimata rovastia hulluksi ja Kristuksen ristin viholliseksi. Kuka on Kristuksen ristin vihollinen? Juuri sinä, vanha hullu, joka olet niin sokia, ettet sinä saata eroittaa, mitä on lammas eli keituri, vaikka sinä näit siitä saarnasta, minkä kaltaista ruokaa annetaan keitureille ja minkälainen ruoka annetaan lampaille. Sinä olet suuri sika ja minä näin Haaparannalla yhden suuren porsaan, jonka sinä olit synnyttänyt. Pese nyt silmäsi ja katso P. Raamatusta, kuka on ristin vihollinen, eikö se, joka vihaa valkeutta. Sinä olet Savonmaan heränneet johdattanut pois Kristuksen ristin tyköä sikain ja keiturein laiumelle, sinä olet hengellisen ylpeyden kautta asettanut itses sokia in johdattajaksi, ja olet vienyt Savon heränneet pimeään metsään, jossa ne raukat kuolevat nälkään". — Kylläkin kohteliaita ja kristillisiä kirjeitä!

Laestadiusin kuoleman jälkeen ilmaantui Luulajassa 1876 hänen tyttärensä Lotan toimittama saarnakokoelma nimellä *Kirkkopostilla*, johon tärkeimmät hänen saarnoistansa omat otetut. Sekä postillaan otetuista että muista jälkeä jääneistä saarnoista käy selville Laestadiusin saarnatapa. Saarnojen kieli on kuvarikasta ja raakaa. Lappalaisten törkeät puheenparret näkyvät vaikuttaneen hänen tunteikkaaseen luonteeseensa niin, että hän itse omiksensa omisti ja jokapäiväisessä elämässä käytti. Viimeiset 35 vuotta elämästään eli hän näet alhaisella sivistyskannalla olevan kansan keskuudessa. Ja kun vaimonsakin oli sivistymätön, ei asiain näin ollen kotikaan voinut olla tuon raakuuteen vajoamisen vastapainona. Kun vielä huomioon otamme, että hän tahtoi saarnoissaan asettua ihan kuuliainsa kannalle (accommodatsiooni), voimme hyvin hyvästi käsittää törkeydet hänen saarnoissaan. Mutta toiselta puolen emme saa törkeydeksi kutsua synnin nimittämistä nimeltään. Siinä tapauksessa olisi raamattukin törkeä, joka siinä suuteessa puhuu selvää kieltä. Sananparsa sanoo: "Kun

säädyllyisyys tuli, niin hyvät tavat katosivat". Kun Athenalaiset olivat suurimmassa siveellisessä rappiossa, olivat he niin säädyllyisiä, että pidettiin ihan sopimattomana naisten kuullen puhua esim. saunasta eli nenäliinasta. Tuollainen säädyllyisyys on Laestadiuksen saarnoihin pahimmin loukkautunut. Mutta loukkauksen sijaa niissä on muutoinkin.

Saarnojen sisältönä on: synti, joka hallitsee maailmaa ja ilmenee joko törkeinä rikoksina tai vihana kristittyjä vastaan; omavanhurskaus; kuollut usko; parannuksen tarpeellisuus; elävä usko sekä Kristuksen sovintoarvo. Sovintoarmon yleisyyttä ei teroteta, ei myöskään pyhityksen tarpeellisuutta uskovaisille. Rukoukseen ei milloinkaan kehoiteta Laestadiuksen saarnoissa. Toisinaan on koko saarna alusta loppuun kuvapuhetta (allegoriaa). Kun hän kerran saarnasi Piitimessä 4:nä sunnuntaina loppiaisesta, oli saarnan aineena kristikunnan suuri ja pieni laiva. Edellisessä olivat uskottomat, jälkimmäisessä uskomaiset. Suuressa laivassa ei ollut pahantekijöitä, vaan rehellisiä varkaita, laupeita kapakoitsioita ja siveitä huoria. Ohipurjehtiessä pilkattiin suuresta laivasta pienen laivan kerettiläisjoukkuetta. Kun suuri laiva kävi karille, taukosivat kiroukset ja Jesusta alettiin avuksi huutaa, mutta kun irti päästiin, alettiin kiroilla ja viettää entistä syntielämää, kunnes laiva ja sen väki lopulta vaipuivat pohjattomaan pyörteeseen; mutta pieni laiva pääsi, vaikka suurella vaivalla, ijankaikkisuuden viheriälle rannalle. — Mitä törkeimpiä kuvia ja nimityksiä käytti hän viinasta, siten herättääksensä kansassa vastenmielisyyttä tuohon kamalaan juomaan.

Laestadiuksen ankarat viinasaarnat sekä hänen oma luonteensa, joka ei tuntenut hienotuntoisuutta, hankkivat hänelle paljon vihollisia, jotka nyt kaikin tavoin alkoivat syyttää sielunpaimentansa ja katkeroittivat hänen elämänsä loppuajan. Näitä nyt hiukan tarkastakaamme.

Eräs Adam Muodas Lompolo lähetti Norrbottenin läänin maaherralle yllämainitun nimismies Buchtin kyhäämän valituskirjan siitä, että talollisen pojat Kustaa ja Juhana Muodas Lompolo ja lappalainen Antti Juhonpoika olivat häirinneet hänen kotirauhaansa ja esitti samassa kirjoituksessa provasti Laestadiuksen näiden kärsimänsä onnettomuuksien varsinaiseksi syyksi, koskapa Laestadius "tulikivisaarnoillansa" oli vaikuttanut senlaisen mielentilan syntymisen, jonka ilmaisuna moiset rauhattomuudet olivat olleet. Niinikään lähettivät Kirkonvartia Juho Wänkö ja Maria Kristina Tornberg lääninprovastin kautta Tuomiokapitulille valituksen siitä, että Laestadius oli kieltäytynyt kirkkoonottamasta heidän hoidokkaansa, Sofia Ulrikan, joka oli synnyttänyt äpärälapsen.

Selityksessään Tuomiokapitulille mainitsee Laestadius, että valittaja Adam Muodas Lompolo ("Vanha Aatami", kuten Laestadius häntä myöskin kutsuu) useain läsnäollessa oli sanonut, ettei hän ollut kehottanut senlaista valituskirjaa tekemään, eikä pannut puumerkkiä sen alle ja kun valituksen kirjoittaja (Bucht) ei, kuten Kunink. Julistus 29 p:ltä Kesäkuuta 1773 määrää, ollut pannut nimeänsä sen alle, pyysi Laestadius, että maxime venerandum Consistorium (korkea-arvoinen Tuomiokapituli) jättäisi valituskirjan huomioon ottamatta. Samoin pyysi hän, että Ulrika Heikintytären valitus hylättäisiin, koska varsinainen valittaja Juho Wänkö oli sanonut muiden pakotuksesta kyhäyttäneensä valituskirjan, eikä senkään kirjoittaja ollut tunnettu. Vielä mainitsee selityksen antaja, että hänen raittiusaarnojansa on pidetty katalimpana kerettiläisyytenä, koska rahvas niiden kautta saatetaan luopumaan "puhtaasta, viinapannussa ja väkijuomissa kirkastetusta lutherilaisuudesta". "Ja kun minulta" — lausuu hän — "on syytä luulla, että tuomiokapituli ei puolusta kapakoitsioita, on pyyntöni, että, jos nuo verimadon sukuun kuuluvat henkilöt vielä tahtovat ammattiansa jatkaa, he esiytykööt julkisesti, ei salaisesti tekonimillä, vaan oikeina lutherilaisina kanteeseen saattaakseen luultuja epäjärjestyksiä ja väärinkäyttöjä, joihin itse omat aihetta antaneet".

Tämän kirjoituksen johdosta antoi Hernösandin Tuomiokapituli 8 p. Helmikuuta 1851 Laestadiukselle varoituksen, koska hän oli kieltäytynyt antamasta selitystä pääasiassa sekä muutoinkin kirjoituksessansa käyttänyt sopimatonta kirjoitustapaa. Varotuskirjassaan mainitsee Tuomiokapituli, että Laestadius kieltäytyessään heti kirkkoonottamasta Sofia Ulrika Heikintytärtä, "ei ole noudattanut sitä maltillisuutta ja hellyyttä, joka varmemmin kuin säälimättömät mahtikeinot edistää syntisen saattamista parannuksen tielle, sillä syntistä on pikemmin viekoteltava kuin pelotettava parannukseen". Laestadius taas puolestansa kummasteli, kuinka Tuomiokapituli oli ryhtynyt varoituksen mahtikeinoon, eikä häntä syntistä kohtaan käyttänyt "sitä maltillisuutta ja hellyyttä joka varmemmin kuin säälimättömät mahtikeinot edistää syntisen saattamista parannuksen tielle".

Varotuksesta aikoi Laestadius valittaa, mutta asiamiehen epähuomion ja huonon postinkulun takia myöhästyi valitus.

Kun Laestadiuksen oli täytyntä matkustaa Ala-Tornioon saamaan varotusta ja hän tuossa jutussa muutoinkin oli kärsinyt aineellista vahinkoa, esittivät hänen ystävänsä, että Laestadiukselle toimitettaisiin jonkunlainen "ylöskanto". Nyt määrättiin että jokainen nainen, joka oli rikkonut 6 käskyä vastaan, maksaisi Laestadiukselle 12 killinkiä ja maksotilaisuudessa useampain läsnäollessa kertoisi, miten lankeeminen oli tapahtunut. Laestadius hyväksyi tuon laittoman veronkannon ja alkoi sitä käyttää. Tästä saivat hänen vihollisensa uutta aihetta valituksiinsa. Laestadius kyllä lakkasi ottamasta

tuota 12 killingin veroa, kun sai tietää sen laittomaksi; mutta asia tuli kuninkaan tietoon ja Laestadiuksen täytyi taas ryhtyä selitysten antamiseen. Selitys on hyvin kiertelevä ja koettaa nähtävästi salata totuutta.

Mutta mikä oli varsinaisena syynä tuohon kummalliseen verotukseen? Ei suinkaan tietämättömyys, sillä Laestadiuksen kaltainen mies kyllä tiesi, mitä laki siitä sanoi. Ei ahneuskaan ollut siihen syynä. Hänen mielipiteensä oli, ettei papin pitänyt ottaa muuta palkkaa, kuin mikä vapaaehtoisesti tuotiin. Tämän vapaaehtoisuusjärjestelmän noudattaminen kävi kyllä päinsä Kaaresuannossa, niissä koko seurakunta oli hänen puolellansa. Toisin oli Pajalassa, missä hänellä oli niin paljon vihamiehiä. Hänelle lain mukaan tulevat tulot supistuivat niin vähiksi, että hän ainoastansa mitä ankarimmilla kieltäymisillä voi päästä päivästä toiseen. Hänen huonekalunsa, pukunsa ja ruokansa olivat niin kohtalaisia kuin mahdollista. Saarnansa kirjoitti hän vanhain laskujen ja kirjeitten takapuoleen, koska ei luullut voivansa ostaa kunnollista kirjoituspaperia. — Ainoana syynä tuohon laittomaan verotukseen näyttää olleen ajattelelmattomuus, joka myöskin oli Laestadiuksen luonteen ominaisuuksia. Ajattelelmattomuudesta hän myöskin lehdessään syytti yllämainittua Sofia Ulrika Heikintyärtä sukurutsauksesta; mutta kun asiasta nousi kärkeä juttu, kiiruhti hän samassa lehdessä peräyttämään syytöksensä. Hän ei ollut muka tiennyt, että sukurutsauksella (blodskam) lakikielessä on muu merkitys kuin se mitä hän oli tarkoittanut, nim. epäsiiveellisyttä. Peräyttäminen ei kuitenkaan auttanut, Laestadiuksen täytyi maksaa sovintoja 300 riksiä.

Olemme maininneet noita ikäviä seikkoja, joista käy selville, että Laestadius hädissään toisinansa ei ollut niin uskollinen totuudelle, kuin hänenlaiselta mieheltä olisi sopinut vaatia. Emme ole tehneet tätä, alentaaksemme jälkimaailman silmissä sitä miestä, jota niin suuresti kunnioitamme, vaan torjuaksemme itsestämme syytöksiä, että olisimme esittäneet tuon mainion miehen hyvät puolet, mutta salanneet hänen vikansa.

Läänin äänenkannattajassa, Norrbottens Postenissa oli usein kaikenlaisia syytöksiä Pajalan heränneistä ja Laestadiuksesta. Laestadius kirjoitti puolustus- ja selityskirjoituksen, mutta sitä ei otettu lehteen. Mitä muut kirjoittivat hänen puolustukseksi, se kuitenkin julkaistiin lehdessä. Siitä oli Laestadius hyvin kiitollinen. "Pieninkin valonviiru on tervetullut sille, jonka maailma on tuominut ulkonaiseen pimeyteen ja vähäisenkin oikeuden osoituksen vihollisten puolelta tunnustan kiitollisuudella. En ole uskaltanut lähteä myrskyävälle valtamerelle itsepuolustuksen yrityksillä, niin kauvan kuin intohimojen vaahtoavat aallot raivosivat, ja vaikka hyökylaineet uhkaavina vieläkin vierivät, on minun kuitenkin koettaminen pyrkiä eteenpäin aaltojen läpi sillä pienellä aluksella, jossa Jesus makaa, siinä toivossa, että Jesus voi herätä hätähuudosta ja tulla hätäytyneen opetuslapsensa avuksi".

Vielä yksi valitus Laestadiuksesta. Nimismies Stenudd ja ruukinisäntä E. J. Sohlberg lähettivät Tuomiokapituliin valituskirjoituksen Laestadiuksen laittomasta palkankannosta, loukkaavista lauseista saarnatuolissa ja hänen alkamansa liikkeen tuottamista epäjärjestyksistä, joista m.m. mainitaan huudot ja kirkumiset kirkossa, ne kun olivat häirinneet herrojen valituksen tekijäin hartautta. Näihin valituksiin oli yhdistynyt muutamia Pajalan talonpoikia, niinkuin kievari Heikki Pellikka y.m. 31 p. Heinäkuuta 1853 piti Hernösandin piispa Bergman näiden valitusten johdosta Pajalassa tarkastuksen. Apulaisina ja tulkkina oli piispalla Karungin ja Ylitornion kirkkoherrat. Ensin tiedusteli piispa heränneiltä, olivatko kovaääniset liikutukset heitä häirinneet. Tähän nämät vastasivat kieltävästi. Päinvastoin olivat he tunteneet hartautensa tulleen suuremmaksi noita huutoja kuullessaan. Saman kysymyksen teki piispa sitten niille seurakuntalaisille, jotka eivät kuuluneet laestadiolaisiin. Nämät sanoivat heidän hartautensa arveluttavassa määrässä tulleen häirityksi huutamisista ja liikutuksista kirkossa, jotka viime aikoina olivat käyneet varsin tavallisiksi [1851 syytettiin Kittilän kihlakunnan oikeudessa muutamia vaimoja siitä, että olivat korkealla äänellä huutaneet kirkossa. Toiset todistivat, että nämät huudot olivat olleet vastentahtoisia tunteen ilmauksia, toiset ottivat valalleen, että vaimot olivat tahallansa huutaneet. Tuomari vapautti syytetyt, koska arveli huutojen lähteneen äkkinäisestä taudin puuskasta. Vaasan hovioikeus ja senaatti tuomitsivat sakkoihin ja kirkonrangaistukseen.]

Tuosta loukkautumisesta ja hartauden häiriytymisestä, jota valittajat sanoivat tunteneensa, lausuu Laestadius, että he siinä olivat oikeassa, "sillä suruttomat loukkautuvat hengellisistä liikutuksista, mutta ei siinä mielessä kuin kirkonpahennus tavallisesti otetaan, nim. tarkkaavaisuuden vetäminen pois saarnasta, vaan siinä mielessä, jota uudessa testamentissa useissa paikoin mainitaan, että fariseuksia loukkasi lasten huuto: 'hosianna Davidin pojalle'. Fariseukset tahtoivat, että Jesus Natsarealainen kieltäisi nuo huudot sopimattomina. Heitä loukkasi myöskin sen katuvaisten vaimon ulvominen, joka parannuksen kyynelillä kasteli Vapahtajan jalkoja. Semmoisen kirkonpahennuksen voi jo silloin lasten huuto ja vaimon parannuksen kyneleet synnyttää rehellisissä fariseuksissa ja seikka on ihan sama nytkin. Käy niin kipeää vanhalle aatamille, että sen täytyy päästä ulos. Parannuksen ja ilonhuudoissa on jotakin sisäistä, joka ahdistaa perkelettä ja tekee hänen palvelijoillensa niin pahaa. Siveellinen kiihko (den moraliska passionen) synnyttää vihaa ja kammoa hengellisissä asioissa. Ja ompa tapahtunutkin, että moni suruton juuri näistä huudoista on saanut piston sydämeensä, joka juuri oli Pietarin

saarnankin tarkoitus helluntaina. Moni suruton on näistä huudoista saanut sydämen ahdistuksen, hänen on täytyntä avata kureliivinsä, kun rinta on alkanut aaltoilla. Se on vaikuttanut tarttuvasti (sympatetiskt). Jumalan henki on vaikuttanut suruttomiin katuvaisten parannushuutojen ja armotettujen ilohuutojen kautta. Se on sielullinen ilmiö, jota on varovasti käsiteltävä. Se on hengellinen tuli, joka polttaa katumattomat, mutta valistaa ja lämmittää katuvaaisia ja armotettuja syntisiä".

Valitusten johdosta määräsi piispa, että eri saarna oli pidettävä kaikille niille, joita huudot loukkaavat. Kaikki heränneet, jotka tiesivät liikutuksiin tulewansa, lupasivat olla kirkkoon menemättä tuon ensimmäisen saarnan aikana.

Valitukset laittomasta palkankannosta jo kirkonkassan hävittämisestä hylkäsi piispa perusteettomina, piispa tiedusteli, mitkä ne loukkaavat lauseet olivat olleet, joita Laestadius saarnatuolista oli käyttänyt. Ei kukaan iljennyt niitä mainita, niin törkeitä ne olivat. Kun piispa närkästyi siitä, että oli tehty valitus loukkaavista lauseista, mutta ei mainittu mitkä nuo lauseet olivat, rohkasi vihdoinkin eräs ruukin isäntä itsensä ja lausui nuo lauseet. Piispa hämmästyi ja tiedusteli syytetyltä, oliko hän niitä käyttänyt. Tämä vastasi kiertävästi ja käski tiedustella seurakunnalta. Seurakunta jakautui kahdeksi puolueeksi: toiset sanoivat kuulleen jonkun kerran saarnatuolista nuo sanat, toiset taas eivät sanoneet kuulleen. Valitus jäi siksesä. Laestadius nähtävästi salasi totuuden, sillä myöhemmin tunnustaa hän aikakauskirjassaan omikseen nuo sanat ja sanoo niitä käyttäneensä, jotta asianomaisten (äpärälapsen tehneitten naisten) hävyttömyys sitä selvemmin näkyisi.

Tarkastustilaisuudessa teki vielä nimismies Stenudd muistutuksen Laestadiusuksen oppia vastaan, jossa sanoi olevan paljon lutherilaisesta opista poikkeavaa, niinkuin esim. julkinen synnintunnustus. Mutta kun hän ei voinut likemmin selittää, mitä synnintunnustusta hän piti epälutherilaisena, raukeni sekin valitus.

Synnintunnustuksen suhteen on Laestadius myöhemmin selittänyt mielipiteensä, jotka tässä mainitsemme, koska juuri synnintunnustus ja sitä seuraava synninpäästö on tullut varsin tärkeäksi opinkappaleeksi laestadiolaisuudessa. Laestadius lausuu että se on kolmenlainen: 1:o Kovat omantunnon tuskat pakottamat katuvaisten syntisen tekemään julkisen synnintunnustuksen useampain eli harvempain kristittyin läsnäollessa, ja tämän julkisen synnintunnustuksen tarkoituksena on rasitetun omantunnon huojentaminen. Jos senlainen synnintunnustus on lutherilaista oppia vastaan, silloin on paljon ensimmäisen kristillisen seurakunnan tavoissa lutherilaista oppia vastaan. 2:o Kun katuvaisten syntinen lähimmäiseltään pyytää anteeksi tekemänsä rikoksen ja se tapahtuu julkisesti muitten kristittyin saapuvilla ollessa, niin sekin on julkinen synnintunnustus, mutta tuo tunnustus on niin vähän sotiva lutherilaista oppia vastaan, että Luther varmaankin olisi pitänyt sitä oikean katumuksen merkinä, jos senlaisessa toimituksessa olisi saapuvilla ollut. Semmoisia tunnustuksia tapahtuu usein meikäläisten heränneiden keskuudessa. 3:o Kun kristityt, nojaten siihen hengelliseen papinvirkaan, joka heillä on apostoli Pietarin opin mukaan: "Te olette hengellinen papisto", tutkivat toisen sielun tilaa, niin nousee ensin kysymys sen henkilön katumuksesta ja synnintunnosta. Jos oikea katumus todellakin on olemassa, niin tunnustaa katuvaisten ne synnit, jotka enimmin raskauttavat hänen omaa tuntoa; ja kysymyksiä voi tehdä sen mukaan kuin tunnetaan hänen entistä elämänsä: esim. oletko huorannut? oletko varastanut? oletko ollut juovuksissa? Jos hän on katuvaisten, niin hän tunnustaa rehellisesti, minkä synnin hän on tehnyt ja tämän tekee hän useampainkin kristittyin saapuvilla ollessa. Mutta jos hän on oikeita lutherilaisia, niin hän tavallisesti vastaa: ei se kuulu teihin, kuinka niiltä elän, minä vastaan itse töistäni. Eli vastaa hän näin: voitko sinä antaa syntini anteeksi, jos tunnustan ne.

Tuo merkillinen piispantutkinto Pajalan kirkossa päättyi siis onnellisesti Laestadiusukselle. Muutamat heränneet mielistyivät niin piispaan, että syleilivät ja rutistelivat häntä. Vaikka piispa ei ymmärtänyt heidän kieltänsä, niin hän kuitenkin ymmärsi heidän hyvät tarkoituksensa.

Ei Laestadius sittenkään päässyt rauhaan. Kun valitukset eivät onnistuneet, alettiin parjauksilla häntä lannistaa. Hän oli muka saitur, joka pisti ne rahat, joita koulua varten oli koottu, omiin taskuihinsa; hän istui piikansa kanssa kyökin lattialla ja kaapi pataa; hänellä oli portto joka kylässä. Viimemainitun syytöksen sanoo Laestadius johtuneen siitä, että heränneet vaimot, jotka hänen toimestansa olivat tulleet autuuden tuntuun, tunsivat vastustamattoman halun saada kastella hänen rintaansa kiitollisuuden kyynelillä, niin pian kun tapasivat hänet. "Ihminen on" — sanoo hän itse — "niin heikko, että iskee kiinni lähimpään näkyväiseen kiitollisuutensa esineeseen, ja vaikka minä omasta puolestani olen ollut hämilläni noista rakkauden ja kiitollisuuden osoituksista, koska olen salaisesti pelännyt, että se muuttuisi jonkinlaiseksi epäjumalanpalvelukseksi, en ole kuitenkaan voinut sysätä heitä luotani, koska siten loukkaisin heidän pyhimpiä tunteitansa. Enkä minä ole ainoa, joka olen saanut kokea heidän nyyhkytyksiänsä ja syleilyjensä, vieläpä tarmokkaita taputusiansakin, vaan kaikki, jotka uskollisesti ovat työtä tehneet Herran viinitarhassa".

Laestadiusuksen viimeisetkään elämän vuodet eivät olleet entisiä valoisimmat. Kaikesta näytti, että hänen elämänsä aurinko oli laskeumaisillaan. Heränneetkin alkoivat kyllästyä hänen lakisaarnoihinsa.

Laestadius oli verraton parannusaarnaaja, mutta häneltä puuttui kykyä evankeliumin sanalla ravita uskon elämää. Häntä, jota ennen suuret kansan joukot olivat rientäneet kuulemaan, niinkuin juutalaiset muinoin Sakarian poikaa korvessa, ei tahdottu enää kuulla. Kirkossa käviät vähenivät niin suuressa määrässä, että Laestadius vuotta ennen kuolemaansa tarkastuksessa teki siitä valituksen. Tähän kuuliain vähenemiseen oli syynä sekin, että Laestadius viime vuosina alkoi kerrata itseänsä. Kun hän silmiensä sairauden takia ei voinut uusia saarnoja kirjoittaa, eikä myöskään luullut voivansa vapaasti saarnata, luki hän saarnatuolista vanhoja saarnojansa, jotka jo vuosikautia käsikirjoituksina olivat kierrelleet ympäri pitäjiä ja tulleet täysin tunnetuiksi. Juhani Raattamaa ja Erkki Antti Juhonpieti pitivät heränneiden kanssa kaikessa hiljaisuudessa kokouksen, jossa päätökseksi tuli, että Laestadiusen saarnat olivat liian lainomaisia. Hänelle olisi ilmoitettava tuosta päätöksestä ja häntä kehoitettava saarnaamaan ehdotonta armoa, päätös saatettiinkin Laestadiusen tietoon; mutta hän piti sitä syytöstä, että hän olisi liian yksipuolisesti saarnannut lakia, perusteettomana ja mainitsi puolustukseksensa useita raamatun lauseita.

Surukseen sai Laestadius vielä huomata, että hän vastustaessaan uutta katkismusta ja sen ulkoa lukemista oli, vaikkakin vasten tahtoa, edistänyt taitamattomuutta nuorisossa nousevassa. Tarkastuksessa vuotta ennen kuolemaansa esittää hän luettelon täysikasvaneista, sisäluvun taitamattomista henkilöistä ja sen mukaan oli Pajalan pienessä seurakunnassa sata henkilöä, jotka eivät osanneet edes lukea sisältä. Laestadius oli luullut, että kun vanhemmat tulisivat herätetyiksi, he myöskin pitäisivät hyvää huolta lastensa opetuksesta. Niin ei kuitenkaan käynyt. Seuroissa käynnin takia jäi Jumalan sanan viljelys kotona sikseen. Kehoituksilla koettivat vanhemmat kyllä edistää lastensa hengellistä elämää; mutta kirjalle opettaminen niinkuin kirjan lukukin jäivät unhotuksiin. Kun sen lisäksi Laestadius oli hyllyksi tuominnut uudet kirkolliset oppikirjat, ei tietysti kukaan hänen puoluelaisistansa siitäkään syystä tahtonut niitä lapsillensa opettaa. Tästä oli seurauksena, ei ainoastaan lukutaidon taantuminen, vaan lahkolaisuuden ja kirkosta erkautumisen siemen tuli siten kylvetyksi tuohon hengelliseen liikkeeseen, joka muutoin oli ollut suureksi siunaukseksi. Kun Laestadius huomasi erhetyksensä, koetti hän sitä korjata. Katkismus pääsi taas entiseen armoonsa. Ulko- ja sisälukua alettiin vaatia kinkereillä ja rippikoulussa. Nuoret ja vanhat saivat tulla kuulusteltaviksi. Ken ei hyvällä totellut, häntä kohtaan käytettiin pakkoa.

Vähän ehti hän enää vaikuttaa erhetystensä korjaamiseksi. Hänen päivätyönsä oli nyt päättymäisillään. Suruttomuuden ja synnin unessa nukkuvan kansan oli hän herättänyt ja siveettömyyden loasta kohottanut. Se näkyy olleen hänen elämänsä tehtävä. Tämän tehtävänsä hän toteutti tavalla, joka aina on herättävä jälkimaailman kunnioitusta ja ihmettelyä.

Taukoamaton työ, alituinen taistelu ja siitä seuraava sielunvoimain jännitys heikonsivat hänen ennestään heikonpuoleista ruumistansa. Intohimon tuli, joka paloi sielussa, jäyti hänen ruumiinsa vointia. Hänenlaisensa luonteet eivät tavallisesti ole pitkäikäisiä. Alussa vuotta 1861 vaivasi häntä ankara vatsatauti, joka tuotti suuria tuskia. Haaparannalle, likimpään paikkaan, mistä lääkärin hoitoa olisi saanut, oli Pajalasta 17 penikulmaa. Pelastuksen hetki näytti olevan lähellä tuolle väsyneelle työmiehelle. Sitä hän odottikin. 4 p. Helmikuuta, noin pari viikkoa ennen kuolemaansa, kirjoittaa hän muutamalle ystävälle: "Tässä minä makaan tuskien vuoteella, odotellen että kuoleman enkeli pian kirvoittaisi minut, ja rakkaan veljeni, joka jää vielä minun jälkeeni eloon, ei pitäisi jättää rukoilematta esirukouksia minun puolestani, sillä minun uskoni on usein heikko ja toivo usein kaukana; kuitenkin minä uskon, että suuri sovittaja ja orjantappuralla kruunattu kuningas ei ole hylkäävä minua". 21 p. Helmikuuta 1861 pääsi hänen henkensä elämän taisteluista ja rauhattomuuksista ijankaikkisuuden rauhaisaan rantaan. "Karhun taljalla maaten, kurjassa, tuulenukoisessa huoneessa heitti lappalaisten reformaattori, uudistaja, liiallisesta rasituksesta ja huonosta hoidosta henkensä, koruton kuolemassa, niinkuin oli elämässään ollut. Uskonnolliset mielipiteensä hän säilytti kuolemaansa asti ja erosi elämästä sillä varmallalla ijankaikkisuuden toivolla, joka häntä oli elähyttänyt läpi elämän".

"Suuri suru valtasi hänen ystävänsä, kun tämä kuolonsanoma kulovalkean nopeudella kulki paikasta toiseen näissä pohjoisissa seuduissa, eikäpä liene monta hautaa, jota niin monet vilpittömän kaipauksen kyneleet ovat kastelleet, kuin tuota vaatimatonta turvetta, joka Pajalan kirkkomaalla peittää Laestadiusen maalliset jäännökset ja hänen nimensä, vaikka suuressa maailmassa tuskin tunnettu, elää rakkaana muistona lappalaisten kodassa, uudisasukkaan matalassa mökissä ja suomalaisen salomajassa" [Korsblomman 1891.].

Laestadius oli keskinkertainen kooltaan, vanhemmalla puolella ikäänsä lihavanlääntä, kumaraniskanen. Kasvojen piirteissä oli jotakin nerokasta ja puoleensavetävää. Niiden henkilöiden seurassa, jotka eivät olleet menettäneet hänen luottamustansa, voi hän olla iloinen ja puhelias. Tuntikautia voi hän vilkkaasti keskustella mitä huvittavimmista aineista. Hänelle vastenmielisten henkilöiden seurassa oli hän jörö, epäkohtelias ja pisteliäs. Pyhät, aret kävi hän kotikutoisissa sarkavaatteissa, pieksut jalassa ja suussa suunnattoman suuri pahkapiippu, johon kaksitoista apostolia oli leikattu. Piippu oli hänelle pilkalla lahjaksi annettu. Ei hän siitä välittänyt, yhtä hyvä se silti oli. Tupakanpolto ja kahvinjuonti näkyvät olleen hänen nautintojansa.

Ollen suuressa määrässä vastakohtain mies, oli hänen itsiössään jotakin epäsointuista ja arvoituksen tapaista. Hän voi kirjoittaa nerokkaasti ja hienosti; mutta usein kirjoitti hän ihan kuin aivan sivistymätön mies, kertoen yhtä ja samaa moneen kertaan. Hän oli verraton parannusaarnaaja ja hänen saarnojensa sävel on ankara, henki lainomainen, esitystapa hämmästyttävä, milloin yksinkertaisten, milloin mielikuvitusta uhkuvain ja rohkeain, mutta aina miellyttävien kuvainsa kautta. Hänen kielensä on uhkaava, toisinaan ihan törkeä ja siivoton. Vastenmielisyys kaikenlaatuisen pahaan sai hänen pohjaltaan rakastavan sydämensä lausumaan välinpitämättömän teräviä sanoja. Rakkaudesta kansaan uhrasi hän entisten ystävänsä suosion ja elämänsä rauhan. Vaikka totuutta rakastava, turvansi hän toisinaan vilppiin, kun oli joutunut pulaan ja tahtoi siitä päästä. Hänen hengen lahjansa olivat rikkaat ja hänen opintonsa monipuoliset. Monessa suhteessa — niinkuin esim. raittiuskysymyksessä — oli hän aikansa edellä. Ylpeyttä hänessä ei milloinkaan huomattu. Vähävaraisuus nuorempana ja uskonnollisuus vanhempana nöyryyttivät hänet. Uskolaistensa parissa hän nautti suurta luottamusta ja oli vanhemmalla puolen ikäänsä isänä heille. Niitä maallikoita, joita hän saarnaretkille lähetti, hän opasteli, neuvoi ja nuhteli, niinkuin isä poikiansa. Ulkopuolella herätystä oleville tuntemattomillekin ihmisille luuli hän olevansa oikeutettu tekemään hyvinkin nenäkkäitä kysymyksiä ja jos ei näihin mieluisista vastausta saanut, tuomitsi hän ne pahanpäiväisiksi. Toisinaan tuo lappalaispukuun puettu mies tuntemattomana markkinoilla pistäysi kauppiasten puotiloihin, kysellen, saisiko ostaa viinaa ja korttia. Jos sai myöntämän vastauksen, silloin piti hän kauppiaille saarnan, joka oli kaikkea muuta kuin kohtelias. Jos taas kysymykseensä kieltävästi vastattiin, silloin lausui hän kiitollisuutensa ja ilonsa siitä.

Hänestä lausuu J. A. Englund [Teologisk Tidskrift 1876.]: "Varustettuna suurilla tiedemiehen lahjoilla, jotka luultavasti olosuhdetten takia eivät päässeet täydellisesti kehittymään, oli Laestadius hyvin teräväjärkinen, hänen mielikuvituksensa oli vilkas, muistonsa hyvä. Luonteeltaan ponteva kuin oli, ei hän esteistä väistynyt ja hän oli juuri omiansa aina horjumattomalla rohkeudella, aina heikontumattomalla voimalla kestämaan taistelussa. Vaikka karkea sanoiltaan ja lamoiltaan, voi hän kuitenkin viehättää ymmärryksensä terävyydellä ja esitystapansa vilkkaudella. Hän oli oikia Lapin poika, aina omituinen, milloin mahdikas, milloin puutteenalainen, milloin kohottava, milloin alentava, milloin ikävä, milloin miellyttävä, milloin tyly, milloin ystävällinen, niinkuin niiden seutujen luonto, missä hän elämänsä päivät vietti ja jos lisäämme, että tuon pinnan alla oli kosolta rautaa, niinkuin monessa hänen kotimaansa vuorossa, niin on se semmoista, jota melkein koko hänen elämänsä todistaa".

Koko Laestadiusen elämän aika oli yhtämittaista työtä. Hänen työkykynsä oli tavaton. Jo hänen kirjallinenkin toimensa osoittaa, ettei hän ollut sen ajan tavallisia pappia, jotka, kun sunnuntaina lukivat seurakunnalle saarnansa, luulivat sillä tehneensä kaikki, mitä sielunpaimenelta voi vaatia. Syömättä hän tavallisesti meni kirkkoon ja piti siellä kaksi saarnaa. Kotiin tultuansa hän kansalle puheli hengellisistä asioista, opetti ja neuvoi ja vasta iltapäivällä otti hän ruokaa ruumiin ravinnoksi.

Kuinka suuresti Laestadiusen oppilaat ja sanankuulijat häntä rakastivat, osoittaa parhaiten hänen tuomioprovasti Wiesselgrén'ille kirjoittamansa kirje, jossa hän muun muassa lausuu: "He eivät ainoastansa syleile minua, vaan jäävät kaulaani riippumaan ja hyppivät ilosta, kun näkevät minun, jota pitävät sen autuuden alkuunpanijana, jota nyt tuntevat. Minä olen kuitenkin usein huomauttanut heitä siitä seikasta, että tuo rakkaus minun itsiäni on epäjumalan palvelusta, jolleivät tee erotusta oikean alkuunpanijan ja sen välillä, joka on ollut aseena Herran kädessä. Hurmauksissaan karkaavat muutamat kaulaani ja röykkyttävät minua aika tavalla, niin että minun toisinaan on vaikea säilyttää silmiäni ja korviani".

Laestadiusen elämäntyö ja hänen merkityksensä herätysaarnaajana ovat tulleet huomatuksi ulkopuolella hänen kotimaatansakin. Saksalainen Bornbaum on "Evangelisen lähetystoimen historia" nimisessä kirjassa kiittäen häntä annostellut. Niin ikään kiitettävä arvostelu on hänestä "Neues Zeitblatt für die Angelegenheiten der lutherischen Kirche" (Uusi aikakauslehti lutherilaisen kirkon asioita varten) nimisessä saksalaisessa aikakauskirjassa vuodelta 1882.

Voidaksemme oikein arvostella Laestadiusia ja hänen merkitystensä sille uskonnolliselle liikkeelle, joka hänestä on nimensä saanut, on vielä tarkastettava hänen uskonopillisia mielipiteitensä.

Vaikka Laestadius ei tahtonut muodostaa mitään erityistä opinjärjestelmää, hän kun kauttaaltaan pyrki asettumaan alkuperäisen lutherilaisen tunnustuksen vakavalle pohjalle, on hän kuitenkin uskonopin eri kohdista lausunut mielipiteitä, jotka ovat siksi omituisia ja hänen katsantokantaansa niin kumoavia, että niistä on erittäin mainittava hänen elämäkertansa esitettäessä. Laestadius oli syvämielinen, vaikka ei juuri selvä, ajattelia, filosoofi ja hänen filosofiset mietiskelynsä ovat myöskin vaikuttaneet hänen uskonopillisiin mielipiteisiinsä. Eräässä käsikirjoituksena jälkeensä jättämässä ruotsinkielisessä kirjassa nimellä "Hulluinhuonelainen" (Dårhushjonet) on hän järjesteellisesti esittänyt filosofiset ja uskonopilliset mielipiteensä, joista viimeainuita sananen. [Vert. J. A. Englund'in kirjoitusta samasta aineesta aikakauskirjassa Teologisk Tidskrift 1881.].

Jos mieli oikein käsittää Laestadiuksen uskonopillista katsantokantaa, on saatava selville hänen omituiset käsityksensä ihmisestä, sillä hänen antropologiansa (ihmisoppinsa) on melkoisesti vaikuttanut hänen uskonoppiinsa. Filosoofina on Laestadius realisti ja materialisti. Hän kieltää sielun olemassaolon ulkopuolella ja ilman ruumista. Sielu on abstraktinen elämä, joka saa konkrettisuuden, tosioloisuuden elin- ja hermoelämän kautta. Elinelämän (organlifvet) keskuksena on sydän ja siihen kuuluvat subjektiiviset sielunominaisuudet, jommoisia ovat vaistot, vietit, himot, intohimot ja tunteet. Hermoelämän keskuksena ovat aivot ja siihen kuuluvat objektiiviset sielunominaisuudet, jommoisia omat muisto, luulotteluvoima, ymmärrys, järki, tahto ja itsetietämys. Kun hermoelämä on elimistöelämän alainen, seuraa siitä, että ihmisen järkeä ja tahtoa määrää aina joku intohimo. Mutta intohimon laatua ja suuntaa ei ihminen voi määrätä, koska intohimon pohjana ovat elimet, jotka eivät riipu tahdosta. Laestadiuksen käsityskannan mukaan siis ihmisellä ei ole varsinaista vapautta, sillä tahtoa määrää aina joku intohimo, johon ihminen ei voi millään tavalla vaikuttaa. Tahdon vapauden kieltämisestä seuraa johdonmukaisesti vastuunalaisuuden kieltäminen, sillä jos kerran ihmisen tahdon toiminta ei riipu hänestä itsestään, niin ei myöskään voi tehdä häntä vastuunalaiseksi teoistansa. Laestadius ei kuitenkaan milloinkaan ole vastuunalaisuutta kieltänyt. Päinvastoin on hän raamatun mukaan opettanut, että kukin ihminen saa ijankaikkisuudessa töittensä ansion mukaan. Tämä on kuitenkin johdonvastaisuutta hänen filosofiansa kannalta. Jos Laestadius olisi johdonmukainen, täytyisi hänen kieltää sielun kuolemattomuudenkin, sillä jos sielu — niin kuin hän sanoo — on metafyyssinen prinssi eli voima, niin täytyy tämän voiman lakata olemasta, kun voiman ase, ruumis, kuoleman kautta hajautuu tomuksi. Mutta Laestadius on toista mieltä. "Jos sielu", sanoo hän, "ei ole ekstensiivinen, vaan intensiivinen suuruus eli voima, niin ei ole kukaan filosofi voinut todistaa sitä, että ainemäärä ja voima samalla kertaa häviävät eli että voiman täytyy hävitä, kun ainemäärä lakkaa olemasta".

Kuvaavaa Laestadiuksen materialistisesta kannasta on myöskin hänen käsityksensä sieluelämän suhteesta ruumiin elimiin. Jokaisella sielunominaisuudella on näet oma paikkansa ruumiin elimistössä. Tahdolla, ymmärryksellä, järjellä ja itsetietämyksellä ovat omat elimensä. Tahdon olopaikkana on se osa aivoista, josta nervi voluntarii (tahtohermot) alkunsa saavat. Järjen elin "on etsittävä juuren ja pienen aivon keskellä suuren aivon pohjassa ajatuskyvyn alimmassa seudussa". Tunteen olopaikkana ja elimenä on sydän, itsekkäisyys asustaa maksassa, omanvoitonpyyntö mahassa, kunnianhimo pernassa. Sydän on myöskin intohimojen keskusaseena ja sydämmeen keskittyy niiden vaikutus silloinkin, kuu ne syntyvät muissa ruumiin elimissä eli niiden vaikutuksesta.

Pyhän raamatun inspiratsioonia ei Laestadius ole kieltänyt eikä hänen kirjoituksistaan näy, että hän olisi halventanut kirjoitetun sanan arvoa puhutun sanan rinnalla. Samoin omat hänen käsityksensä laista ja evankeliumista sekä niiden suhteesta toisiinsa samat kuin evankelislutherilaisen kirkon. Lain kautta on synnin tunto herätettävä ja tietä valmistettava uskolle, joka syntyy evankeliumin saarnasta eli siitä julistuksesta, että Jumala on niin maailmaa rakastanut, että hän antoi ainoan poikansa vikauhriksi maailman syntein edestä.

Jumala- ja kolminaisuus-käsitteissään on Laestadius omalla filosofisella kannallaan. "Jumala on sielullinen ilmiö, jonka täytyy toimia olentonsa mukaisesti. Hän ei ole persona idealis, ihanteellinen itsiö, vaan persona substantialis, aineellinen itsiö, mutta substansilla me tarkoitamme samaa kuin elämä. Jumala ei ole ehdottomasti vapaa, vaan ollen persona substantialis, täytyy hänen olla riippuva omasta olennostaan". Kolminaisuudella on vastaavaisuutensa ihmisen olennessa, jossa myöskin on kolme olennoitsemää yhdessä ainoassa substansissa, nimittäin: 1:o elämänprinssi eli abstraktinen elämä, joka voi olla olemassa ilman elin- ja hermoelämää, 2:o elimellinen elämä, jonka perusteena on elämänprinssi ja 3:o hermoelämä, joka on syntynyt elinelämästä. Elämän prinssiä vastaa Isä, elimellistä elämää poika ja hermoelämää Pyhä Henki. Kolminaisuusoppia on Laestadius paljon mietiskellyt. Nämät syvämieliset, joskin hämärät mietteet, ovat esitetyt yllämainitussa Hulluinhuonelainen nimisessä kirjassa ja niistä käy selville, ettei hän ainakaan tietoisesti poikkea kirkon opista.

Maailman *luomista* hän ei pidä ulkonaisena tekona. "Luuloitellaan luoja saviastian tekijän laiseksi, joka eri tavalla muodostelee savea. Mutta ei luominen varmaankaan ole sillä tavalla käynyt". "Luominen, niinkuin luonnossakin näemme, tapahtuu sisältäpäin ja sillä on varsin huomaamaton alku. Aineissa oleva voima on sen substanssi eli oloaine ja aine on ainoastansa voiman kuori eli accidenssi. Elinvoiman on Luoja antanut. Jumalan kaikkivaltaisuudesta seuraa, että luominen on voinut tapahtua silmänräpäyksessä eikä siihen ole tarvittu vuosituhansia, niinkuin muutamat luonnonfilosoofit ovat otaksuneet".

Enkeliopin suhteen näyttää Laestadius siinä eroavan raamatun käsityskannasta, että hän pitää pahoja henkiä inhimillisten intohimojen personifikatioineina. On olemassa kunnian perkele, kateuden perkele, koreuden perkele j.n.e. Omanvanhurskauden perkele se on, joka ilmestyskirjan mukaan Jumalan lapsia yötä ja päivää syyttää.

Kaitselmuksesta lausutaan, "että Jumala pitää huolta kaikista luomistaan luonnon valtakunnassa siten, että hän aineeseen on pannut sellaisia voimia, jotka vaikuttavat määrättyjen lakien mukaan. Elinvoima ihmisessä on luova ja voimassapitävä voima, niin että ihminen tämän luomisessa annetun elinvoiman takia voisi elää määrätyn ajan, jollei hän itse lyhentäisi elämänsä luonnonvastaisella elämäntavalla, jotta tuskin yksi tuhannesta saavuttaa määrätyn iän. Jumalan kaitselmus ei voi sitä auttaa, vaikka moni niin luulee. Sen takia, että ihminen vastustaa P. Henkeä, ei se ole Jumala, joka hallitsee maailmaa, vaan perkele. Hän synnyttää köyhyyttä, hän vaikuttaa eri maiden hallitusten kautta. Historia osoittaa, että vallanpitäjiä harvoin on ohjannut Jumalan Henki. Jumala suvaitsee pahaa hyvän tarkoituksen saavuttamiseksi ja siihen täytyy perkeleenkin vasten tahtoansa olla hänelle avulias, mutta silti ei voida perkelettä puolustaa, joka ehdon tahdon toimii Jumalaa vastaan. Jumala ei loukkaa ihmisenkään vapaata tahtoa. Mutta jos hänelle lopulta käy huonosti, niin se on hänen oma syynsä".

"Jumala on luomisessa antanut ihmiselle luontaisia ruumiin ja sielun ominaisuuksia, mutta kun ihminen väärin käyttää ruumiin ja sielun voimiaan pahoihin ajatuksiin, pahoihin himoihin, pahoihin töihin, niin helposti huomaa, että luonnollisen ihmisen sieluntoiminnan perusteena on yksinomaan perkele. Me olemme kyllä myöntäneet, että ihmisellä nykyisessäkin alennuksen tilassa on negatiivinen kyky vastustaa intohimoja eli kyky olla pahoja himojansa tyydyttämättä, mutta hän väärinkäyttää tätäkin tahdon kykyä. Luonnollisessa tilassaan on ihminen kokonaan perkeleen vallassa eikä hän voi tahtoakaan hyvää, vielä vähemmän voi hän sitä tehdä".

Raamatun mukaista on siis, että Laestadius kieltää ihmiseltä kaiken kyvyn itse hankkia vanhurskautta Jumalan edessä ja pitää tämän onnettoman kohtalon alkuperäiseitä syynä syntiinlankeemista. Mutta kun on kysymys synnin asunnosta, silloin Laestadius ei ole enää kirkonopin kannalla. Hän näet asettaa synnin ruumiin elimiin. "Koska", lausuu hän, "elinelämän ainemäärä ja voima omat suuremmat kuin hermoelämän ainemäärä ja voima, niin joutuvat aina hermoelämän voimat elinelämän määrättäviksi. Tahdon taipumus pahaan ja haluttomuus hyvään perustuu siihen, että elinelämä hallitsee hermoelämää. Ja kun elinelämä on perin turmeltunut, koska paholainen on asustunut lihaan ja vereen, niin saastuttaa tuo paha olento henkielämänkin. Fyysillisessä ja metafyyillisessä suhteessa eivät hermoelämän voimat ole perin turmeltuneet. Ymmärrys ja muisto voivat tahdon ponnistuksista kehittyä varsin täydellisiksi. Mutta sydäntä ei tahto voi muodostaa. Tahto itse sortuu pahan alle. Siveellistä luonnetta ei määrää tahto, vaan sydän ja intohimot. Raamatussa pannaan synti lihaan. Mitä lihasta on syntynyt, on liha. Mutta lihalla tarkoitetaan koko ihmistä semmoisenaan kuin hän luonnosta on, ei vain eläimellistä luontoa, vaan järjellistäkin luontoa. Raamatussa pannaan synti sydämeen, joka on elimellisen elämän keski-elin". Selittäessään pahan asumista ihmisessä on Laestadius astunut ihan materialistiselle pohjalle. Sama on seikka silloinkin, kun hän ottaa puheeksi *lain ilmoituksen ihmisen sydämessä*. Tästä asiasta lausuu Laestadius: "Paavali sanoo lain kirjoitetuksi sydämen lihatauluihin, hän pitää siis fyysillistä sydäntä metafyyllisen sydämen elimenä. Metafyyllinen sydän taas ei ole mitään muuta kuin se henkinen voima, joka vaikuttaa elimessä itsessään, niin kuin ymmärryskään ei ole muuta kuin se voima, joka vaikuttaa ymmärryselimissä, jonka vuoksi elinten vikautuminen voi aikoihin saada ymmärryksen häiriön. Kun siis laki sanotaan kirjoitetuksi sydämen lihatauluihin, niin tietää se sitä, että laki vaikuttaa elimeen itseensä ja synnyttää muutoksia verenkiertokulussa" j.n.e.

Kristuksen persoonan käsityksen suhteen on Laestadius puhdasoppinen, hän kun tunnustaa Kristuksen jumal-inhimillisen persoonallisuuden. "Kristus ei ole vain persona idealis (ihanteellinen itsiö), vaan todellinen sielullinen persoonallisuus, joka ei ainoastansa inhimillisen vaan jumalallisenkin luontonsa puolesta on siveellisen välttämättömyyden alainen. Hänen on täytynyt tuntea todellista surua lastensa onnettomuudesta jo aikoja ennen kuin hän otti omakseen ihmisluonnon. Mutta tuota moralista kärsimystä ei maailma voinut oikein käsittää, ennenkuin sana tuli lihaksi. Hänen moralinen kärsimisensä Getsemanessa oli siis moralinen välttämättömyys. Hänen täytyi kärsiä helvetin tuskat ei ainoastaan veriheimolaisena, vaan myöskin isänä". Vaikka Laestadius *sovitusta* käsittää siten — niinkuin kirkkokin sitä on käsittänyt — että Jumalan vanhurskaus on vaatinut rangaistusta ja että Kristus on kärsinyt rangaistuksen, joka kärsimys sitten luetaan ihmisille hyväksi (actus forensis), niin ei kuitenkaan hänen sovitussoppinsa ole ihan puhdasoppinen. "Kaikista inhimillisistä suhteista käy selville", lausuu hän "että actus forensis ei kelpaa tekemään sovitusta käsitettäväksi. Sovitus ei ole oikeudellinen, vaan sielullinen toimi. Kutsomme sitä sielulliseksi, koska se koskee sielua, sydäntä. Sovitustyö ei tarkoita Jumalan kunnianhimon tyydyttämistä, vaan isän sydämen vaatimusten toteuttamista; Jumalan ankara vanhurskaus ja ääretön rakkaus omat sovituksen kautta tyydytettävät". Hänen omituinen käsityksensä ihmisestä on vaikuttanut hänen sovitussoppiinsa. Sovitus näet ei hänen mielestään tarkoita elämänprinsiippiä eikä hermoelämän piiriä, kuten järkeä, ymmärrystä, muistoa y.m., vaan sovinto tarkoittaa etupäässä elinelämää, jossa syntiset himot asuvat. "Elinelämä on se sielu, joka on lunastettu eli sovitettu, sovitus ei koske suoranaisesti sielunkykyjä, jotka kuuluvat filosofiseen järkisieluun". Kun Laestadius, kuten yllä olemme maininneet, sioittaa intohimot muutamiin ruumiin elimiin, etenkin ruoansulatuselimiin ja subjektiivinen sovitus tarkoittaa ihmisen vapauttamista syntisten himojen vallasta, täytyy sovituksen etupäässä tarkoittaa elinelämää, missä himoilla on aseensa ja asuntonsa. Subjektiivinen sovitus tapahtuu seuraavalla tavalla: Jumalan P. Henki murtaa synnin vallan,

joka asustaa ruumiissa ja määrää ihmisen halujen suunnan. Siveellinen intohimo eli uskonnollinen tunne pääsee sen sijaan vallalle ja samassa lakkaa pahan vaikutus. Järkeä, tahtoa, luulotteluvoimaa alkaa nyt määrätä ennen mainittu siveellinen intohimo. Niinkuin ennen paha on välittömästi hallinnut sydäntä ja välillisesti hermoelämäänsä kuuluvia yllämainituista kykyistä, niin hallitsee nyt tuo uusi "siveellinen aines" korkeampia sielunkykyjä sillä vallalla, jolla se vaikuttaa elin-elämään kuuluviin himoihin. Kun siis Jumalan Henki on saattanut hyvän ihmisessä voitolle, silloin on hän sovitettu Jumalan kanssa.

Armon järjestyttä Laestadius ei hylkää, vaikka hänellä sen eri asteista omat omituiset ajatuksensa, riippuen hänen ominaisesta filosofisesta kannastaan.

Herätys tapahtuu siten, että Jumalan laki panee ihmisen luontaisen oikeudentunnon (omantunnon) liikkeelle ja synnyttää vastavaikutuksen pahoja himoja vastaan. Tämä oikeudentunto pääsee irti siitä sitoumuksesta, jossa se suruttomuuden aikana oli ja syventyy siveelliseksi intohimoksi, joka vaikuttaa sydämessä synnin surun ja armon ikävän. "Herätyksen alussa on sydän kova, kylmä, turpunut eli hellä ja raskas kantaa. Kuolemanpelko rasittaa, salaperäiset väritykset käyvät läpi koko ruumiin. Toisinaan syntyy saarnan aikana kiihkeä vapistus, kun lain sana koskee vanhaa aatamia arkaan kohtaan. Muutamat valittavat sydämen nousevan kurkkuun. Jonkun ajan perästä alkaa sydän käydä palavaksi". Kun siis Laestadius sekoittaa ruumiilliset ja hengelliset vaikutukset toisiinsa ja arvelee Jumalan lain vaikuttavan ruumiiseen, ei ole kummakaan että hänen puoluelaisensa pitämät välttämättöminä, että sanan vaikutuksen tuli näkyä ruumiillisissa tunteenpurkauksissa, liikutuksissa. Vaikka hän mielellänsä näki, että uskonnollinen innostus puhkesi aistilliseen kiihkoon (liikutuksiin) ja koetti, niinkuin edellä olemme nähneet, tuota ilmiötä selittää ja puolustaa, ei hän kuitenkaan hyväksynyt *kaikkia* tunteenpurkauksia. "Hulluinhuonelaisen" 488 §:ssä lausuu hän tästä asiasta: "Usein tapahtuu, että kova herätys rahvaassa, jonka järki ei ole kyllin voimakas intohimoja tasoittamaan, sydämen täydellisyydestä puhkee tainnuksiin menemiseen, jonka taitava johtaja voi lievittää ja ohjata kristilliseen malttiin, jos hänellä muutoin on sairaan luottamus". Tästä näkyy, että Laestadius pitää heränneiden kiihkeitä liikutuksia osoituksena järjen heikkoudesta ja johtajain tunnottomuudesta. Mutta toisissa paikoissa kirjoituksissaan hän melkein paheksuu sitä, ettei hänellä ole niin kiihkeitä tunteenilmauksia kuin rahvaalla, vaikka hänellä itsellään oli niin vilkas mielikuviutus, että usein joutui näkytilaan, jolloin sielunjännityksestä sisälliset aistimukset ilmenivät ulkonaisella tavalla.

Valistuksesta lausuu Laestadius, että Jumalan Henki ei välittömästi valista järkeä. Ilmestys on ensin käsitettävä sydämillä, sitte vasta ymmärryksellä. Ennenkuin rakkautta voi ymmärryksellä tajuta, on se ensin sydämillä käsitettävä. Pyhä Henki vaikuttaa sydämeen, josta tämä vaikutus pyhän aatteena ja Jumalan vanhurskauden aatteena tulee järkeen. Järki itsessään ei ote hyvä eikä paha, mutta järki voi ottaa vastaan vaikutuksia sydäimestä. Paha sydän pimittää sen, hyvä valistaa sitä. *Kääntyminen* on Laestadiusen uskonopin mukaan se muutos ihmisessä, että hän saa itsetietoisien hengellisen elämän. Tämä hengellisen elämän tietoisuus ilmenee tunteessa, jolle Laestadius antaa liian suuren arvon. Ihminen itse ei voi tätä muutosta itsessään synnyttää, sillä hänen tahtonsa ei ole vapaa, vaan sitä määrää intohimo. Ainoa voima, mikä tahdolla on, on passiviteetti eli kyky vastaan ottaa P. Hengen vaikutuksia. Missä tämä vastaanottaminen tapahtuu, siellä synnyttää P. Henki siveellisen intohimon eli uskonnollisen tunteen, joka panee tahdon liikkeelle. Niinkuin kääntyminen on yksinomaan P. Hengen työtä, niin *parannus* on ihmisen omaa työtä. "Ihminen voi itse tehdä parannuksen, jos hän seuraa herätetyn omantunnon vaatimuksia: — Senpätähden sanotaankin: *tehkää parannus, sillä taivaanvaltakunta on lähestynyt*. Tämä parannus, jolla ymmärretään sitä, jonka ihminen itse voi tehdä — hän voi olla juomatta, varastamatta, kiroilematta j.n.e. — tämä ulkonainen parannus on ihan välttämätön, sillä ilman sitä ei P. Henki voi alkaakaan, vielä vähemmän päättää armotyötä sydämessä". Tuota uuden elämän syntymistä, jonka P. Henki kääntymisessä vaikuttaa, kutsuu Laestadius myöskin uudestisyntymiseksi. Uusisyntyminen ja kääntyminen omat hänestä yhtäisiä käsitteitä. Yhtäpitävästi tämän käsityksen kanssa lausuu Laestadius selvään, ettei uudestisyntyminen tapahdu aikaisemmassa lapsuudessa, silloin kuin kaste toimitetaan ja hän kiistelee kiivaasti niitä vastaan, jotka väittävät, että kerran kasteen kautta uudestisyntynyt ei enää tarvitse uudestaan syntyä, vaan ainoastaan uudistaa kasteenliittonsa. "Jos", lausuu hän, "uudestisyntyminen olisi jotakin semmoista, joka voisi tapahtua ihmisen tietämättä, niin ei sitte olisikaan mikään konsti tulla taivaanvaltakuntaan. Mutta uusisyntyminen vaatii mitä selvimpiä kokemuksia. Se on tuntuva ja aistinnainen; se ei ole vain aate, vaan toteutunut aate, sydämen muutos, joka syvältä vaikuttaa ihmisen henkiseen elimistöön. Herätyskin kyllä on tuntuva, katumuksen ja synninsurunkin tulee olla tuntuvia, jos mieli niiden olla oikeita. Mutta noita valmistavia armo-vaikutuksia ei saa sekoittaa uudensyntymisen kanssa, jota aina seuraa tuntuva ilo, rauha ja riemu P. Hengessä". Uudensyntymisen tuntomerkki on syntein anteeksi saamisen varmuus ja siitä lähtevä ilon ja rauhan tunne.

Elävällä uskolla on kaksi perustetta, objektiivinen ja subjektiivinen. Jos usko on kuollut, niin sillä on vain edellinen peruste, pyhä raamattu, jonka se omavanhurskaasti omistaa. Uskon subjektiivisena perusteena ovat synnin surun ja armon ilon elävät tunteet. Elävän uskon ensimmäisenä tuntomerkkinä

on tuntuva sovinto Jumalan kanssa eli P. Hengen todistus armontilasta. Uskoa kutsuu Laestadius "intohimoksikin" ja sen sisältönä sanoo hän olevan autuaalliset tunteet, joita kuolleella uskolla ei ole.

Pyhityksestä opettaa Laestadius, että "sovitus eli vanhurskauttaminen eivät suinkaan sisällä synnittömyyttä, vaan ainoastaan velattomuutta; se on pelastus synnin velasta ja rangaistuksesta; se on myöskin pelastus synnin vallasta herätyselämän piirissä eli niin kauvas kuin tahdon positiivinen vapaus ulottuu. Pyhitys ei ole sama kuin rakkaus Jumalaan ja lähimmäiseen, sillä tuo rakkaus on kristityssä varsin heikko. Kun hyvää tahtoa ei voi toteuttaa tahdon elimessä itsessäkään herättämällä pyhiä haluja ja poistamalla saastaisia haluja tahdosta, kuinka voidaan sitten rakkautta toteuttaa sydämessä, koska luonnollistakaan rakkautta ei voi hyvällä tahdolla synnyttää? Et voi rakastaa ketään, jota et voi rakastaa, vaikka kuinka tahtoisit, sillä rakkaus ei riipu tahdosta. Emme kiellä sitä, ettei heränneillä olisi hyvä tahto, mutta hyvää tahtoa ei voi toteuttaa hermoelämän piirissä, saatikka sitten elinelämässä, jossa intohimot hallitsevat. Rakkautta ei myöskään voi tahdon mahdilla sydämmeen synnyttää, sillä vaikka kristityllä onkin hyvä tahto rakastaa Jumalaa, niin ei hänellä kuitenkaan ole kykyä sydämmeensä sytyttää tuota rakkautta".

"Jos armotettu on ainaisessa taistelussa perkelettä vastaan, niin eivät armonmerkit jää näkymättä: sydän tulee araksi, murtuneeksi ja vaikka usko toisinaan tuntuukin heikoksi ja epäilyksetkin nousevat, lähtee kuitenkin evankeliumin sana saarnasta, Jumalan sanan lukemisesta tahi jostakin satunnaisesta tapauksesta; salamana lentää se sydämmen läpi, elähyttää entisiä taivaallisia tunteita ja sielu saavuttaa taas sen levon, jonka tieto Jumalan armosta ja omantunnon rauhasta tuottaa. Kristitty ei saa kuitenkaan aina uskoa omia tunteitansa, sillä tunteet voivat olla vääriä, jolleivät ne pidä yhtä kirjoitetun sanan kanssa. Siksi onkin välttämätöntä vertailla kokemuksiinsa Jumalan sanan kanssa s.o. niiden henkilöiden tunnetten kanssa, jotka ovat kirjoittaneet pyhän raamatun. Kun kristityn kokemus pitää yhtä Pietarin, Paavalin ja muiden kristittyin kokemusten kanssa, silloin vasta voi hän olla varma armontilastansa".

Sakramentti-opissa on Laestadiusen uskonopin heikoin kohta. Hänen materialistinen filosoofinen kantansa esiintyy selvimmin tässä.

Kasteen tekee hän yhdenmukaiseksi lasten luonnollisen pesemisen kanssa. Niinkuin äiti pesee lapsensa ja eläimet nuolevat poikiensa, samoin tarvitsee lapsikin veden pesoa, kastetta. "Kun ihminen on samassa suhteessa luojaansa kuin lapsi vanhempiansa, niin sisältää hengellinen puhdistus sen, että Jumalan tarvitsee puhdistaa eli pestä lapsiansa uudensyntymisen pesussa". Tämä puhdistuspeso ei ole kuitenkaan välttämättömän tarpeellinen vastasyntyneille lapsille. "Aina niistä ajoista kun Augustinus rupesi opettamaan, että kastamattomat lapset eivät tule autuaaksi, on epäilyksiä kristillisessä seurakunnassa ollut näiden lasten autuudesta. Mutta tuo epäily on kasteella poistettava. Itse äidin sydän tarvitsee tuota puhdistusta. Koska seurakunnalla on valta syntejä anteeksiantaa, tulee lapset ottaa seurakunnan yhteyteen kasteen kautta. Tämä on tehtävä sekä vanhempain ja kummien että seurakunnan itsensä takia, jos nämät nimittäin epäilevät kastamattomien lasten autuutta. Mutta jolleivät he tätä epäile, niin jättäkööt lapsensa kastamattomiksi aina siksi, kunnes alkavat epäillä, tulevatko kastamattomat 6, 7 vuoden vanhat lapset ilman kastetta autuaaksi". Eräässä toisessa paikassa sanoo hän, että lapsilla on usko eikä heiltä voi kastetta kieltää. Jos vanhemmat sen tekevät, ovat he siitä vastuunalaiset.

Ehtoollista kutsuu Laestadius salaperäiseksi ateriaksi. Uskolla ihminen ottaa vastaan sakramentin. "Elävällä uskolla on elimensä sydämessä. Minkä ihminen käsittää uskolla, se on todellista, koska usko sen toteuttaa. Kun siis Kristuksen ruumiin ja veren aate toteutetaan sydämessä, niin se on toteutettu, s.o. uskon esine ei ole enää aate, kuvitelma eli tyhjä käsitys, vaan pelkkä todellisuus sydämessä. Tässä ei voi tulisi kysymykseen substansi eli olento, joka voi tulla objektiivisen tietoisuuden esineeksi. Järjellä me käsitämme Kristuksen ruumiin aistilliseksi olennoksi, jota voi sormin tuntea. Mitä on ajateltava Kristuksen ruumiista ja verestä? onko se lihaa ja luuta eli onko se hengellinen ruumis. Jumaluusoppineet väittävät, että kun Kristus ensin puhui lihansa syömisestä, niin hän ei tarkoittanut ehtoollista. Mutta kuinka sitä voi todistaa. Joh. 6: 63 sanoo Jesus itse, ettei liha mitään auta; henki se on, joka eläväksi tekee. Olisiko hän ehtoollista asettaessa puhunut ruumiistansa toisessa merkityksessä kuin Joh. 6, missä hän itse selittää, kuinka nämät sanat ovat ymmärrettävät. Hänen ruumiinsa, joka ulosannetaan, on sovintouhri. Ei tarvitse sanoa, että leipä ja viini 'merkitsevät' sovintouhria eli 'muuttuvat' sovintouhriksi, vaan leipä ja viini ovat ruumiilliselle elämälle samaa kuin Kristuksen ulosannettu ruumis ja vuodatettu veri hengelliselle elämälle. Eli leipä ja viini ovat objektiiviselle tietoisuudelle samaa kuin Kristuksen ruumis ja veri ovat subjektiiviselle tietoisuudelle. Pääkohtana ehtoollisessa on siis tuo sielullinen ilmiö, että Kristuksen ruumis ja veri todella ovat läsnä, jahka niiden aate uskon kautta on toteutunut sydämessä. Sillä jos kuvittelen nauttivani Kristuksen ruumista ja verta ja uskon sen varmasti, mutta en tunne mitään sydämessäni, niin se on ainoastansa kuollut usko, josta ijankaikkista elämää ei voi seurata. Mutta jos tunnen ijankaikkisen elämän esimakua eli hengellistä iloa ehtoollista nauttiessani eli heti sen jälkeen, niin sovintouhri on tullut toteutuneeksi minun sydämessäni. Leipä ja viini eivät ole ontologisessa eli metafysisessä suhteessa Kristuksen

ruumis- ja veri, vaan sielullisessa suhteessa ovat ne yhtäisiä, s.o. leipä ja viini ovat ruumiillisen elämän ravinto, Kristuksen ruumis ja veri ovat hengellisen elämän ravinto".

Niinkuin yllä esitetystä otteesta näkyy, vivahtaa Laestadiuksen ehtoollisoppi reformeeratun kirkon käsitykseen. Ainoastansa se usko, joka nauttimistilassa ilmenee ilon tunteena on elämä ja se tekee nauttijan osalliseksi Kristuksen ruumiin ja veren sovintouhrista. Niin hän arvelee.

Kirkkokäsitteestä, joka laestadiolaisessa liikkeessä sittemmin on saanut omituisen merkityksensä, ei Laestadius kirjoituksissaan juuri usein puhu. Sen verran käy kuitenkin selville, että hän kirkolla tarkoittaa kaikkein uskovaisten yhteyttä, kuitenkin rajoittamatta kirkkoa niihin, Usein kiistelee hän kirjoituksissaan Ruotsin valtiokirkon palvelioita ja kuollutta puhdasoppisuutta vastaan. Hän valittaa kurin puutetta. "Pappi ei voi ehtoolliselta pidättää suurintakaan sikaa, jos ei tahdo saada nuhteita tuomiokapitulilta ja häväistyksiä uskottomuuden ja synnin puoltajilta". Valtio Kirkosta eroamisen suhteen sanoo hän: "Hengellinen eroaminen turmiosta on pääasia, eikä turmio asu niissä huoneissa, joita me kirkoiksi kutsumme, joten hyvällä omallatunnolla voidaan näissä kirkoissa kuulla sanaa; ja nauttia sakramenttia, vaikka täytyykin kuulla paljon, joka ei ole hyvää ja hyväksyttävää". Laestadius puhun "viina-pannussa ja viinan höyryssä puhdistetusta lutherilaisuudesta", jolla hän nähtävästi tarkoitti senlaista puhdasoppisuutta, joka puheissaan astui Lutherin kannalle, mutta elämässään rypöi mitä riettaimmissa paheissa. Muutoin kunnioittaa hän suuresti Lutheria, vetoa usein hänen sanoihinsa ja kokemuksiinsa. Niinikään viittaa hän tunnustuskirjoihin, joille hän näyttää, antavan niille tulevan arvon.

Kuolemavaltakunnasta (Hadeksesta), tuhatvuotisesta valtakunnasta eli ylipäätänsä *viimmeisiä tapahtumia* koskevista asioista on Laestadius puhunut niin vähän, ettei voi sanoa, mikä hänen ajatuksensa niistä on ollut. Monen muunkin tärkeän kysymyksen suhteen jääme epätietoisiksi siitä, mikä tuon merkillisen miehen mielipide niistä on ollut. Yllämainituista hänen uskonopillisista mietteistä, joita mikäli mahdollista olemme esittäneet hänen omilla sanoillaan, käy kuitenkin selväksi; että Laestadius järjestelmässään on koettanut sovittaa toistensa kanssa materialismia ja spiritualismia eli aistimaailman ja henkimaailman ilmiöitä. Tuo kristinuskon elähyttämä sielunpaimen teki yrityksen, jota moni ennen häntä oli koettanut, mutta yhtä huonolla menestyksellä. Hänen hillitsemätön mielikuvituksensa ja omituinen luonteensa viehättivät häntä usein hyvinkin syrjäisille poluille siitä elämänkeskiöstä, johon hän koko sydämensä täydellä innolla oli kiintynyt. Erehtymisen vaara uhkaa aina kuolevaisia. Tekijälle jotakin tulee, tekemättömälle ei mitään. Kuinka hänen erhetyksiänsä arvosteltaneekin, aina on kuitenkin tunnustettava hänen tarkoitustensa puhtaus ja että hän vilpittömästi etsi totuutta, joka oli hänen tekojensa äärimäisenä tarkoituseränä.

Laestadiuksen persoonallisuus on, kuten edellä kerrotusta käy selväksi, lyönyt leimansa siihen hengelliseen liikkeeseen, joka hänestä on saanut nimensä. Hänen uskonopilliset omituisuutensa ja yksipuolisuutensa löytyvät niinikään laestadiolaisuudessa. Minkälaiseksi tämä herätys hänen kuolemansa perästä on muodostunut ja minkä verran se on säilyttänyt alkuperäistä omituisuuttansa tahi onko se jossakin suhteessa poikennut oppi-isän perusaatteista, ovat kysymyksiä, joiden vastaaminen jääköön vastaisen tutkimuksen tehtäväksi. Meidän tehtävämme oli ainoastansa piirtää muutamia elämäkerrallisia kuvauksia siitä miehestä, joka enemmän kuin ehkä kukaan Ruotsin evankelislutherilaisen kirkon opettajista on ollut aseena synnyttämässä uskonnollista, samalla niin laajaa ja niin nopeaan entisiä olosuhteita läpituokevaa ja muodostavaa liikettä.

Semmoinen on pääpiirteissään Lars Levi Laestadiuksen elämäkerta. Hän oli tavallaan erämaassa huutavan ääni, joka unesta herätti paheisiin vaipuneen, häviönsä partaalla olevan sukupolven. Innokkaana herätysaarnaajana, paheiden ankarana vastustajana, itsensä kieltävänä ja sanankuuliainsa parasta tarkoittavana sielunpaimenena on hän arvosteltava. Hän erehtyi toisinansa, mutta hän etsi kuitenkin rehellisesti totuutta ja koetti parhaan ymmärryksensä mukaan sitä edistää.

Liian huono on hän pylvään nenässä ystäväin jumalana palveltavaksi, mutta liian hyvä vihollisten maahan tallattavaksi.

*** END OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK LARS LEVI LAESTADIUS: ELÄMÄKERRALLINEN
KUVUUS ***

Updated editions will replace the previous one—the old editions will be renamed.

Creating the works from print editions not protected by U.S. copyright law means that no one owns a United States copyright in these works, so the Foundation (and you!) can copy and distribute it in the United States without permission and without paying copyright royalties. Special rules, set forth in the General Terms of Use part of this license, apply to copying and distributing Project Gutenberg™ electronic works to protect the PROJECT GUTENBERG™ concept and trademark. Project Gutenberg is a registered trademark, and may not be used if you charge for an eBook,

except by following the terms of the trademark license, including paying royalties for use of the Project Gutenberg trademark. If you do not charge anything for copies of this eBook, complying with the trademark license is very easy. You may use this eBook for nearly any purpose such as creation of derivative works, reports, performances and research. Project Gutenberg eBooks may be modified and printed and given away—you may do practically ANYTHING in the United States with eBooks not protected by U.S. copyright law. Redistribution is subject to the trademark license, especially commercial redistribution.

START: FULL LICENSE
THE FULL PROJECT GUTENBERG LICENSE
PLEASE READ THIS BEFORE YOU DISTRIBUTE OR USE THIS WORK

To protect the Project Gutenberg™ mission of promoting the free distribution of electronic works, by using or distributing this work (or any other work associated in any way with the phrase “Project Gutenberg”), you agree to comply with all the terms of the Full Project Gutenberg™ License available with this file or online at www.gutenberg.org/license.

Section 1. General Terms of Use and Redistributing Project Gutenberg™ electronic works

1.A. By reading or using any part of this Project Gutenberg™ electronic work, you indicate that you have read, understand, agree to and accept all the terms of this license and intellectual property (trademark/copyright) agreement. If you do not agree to abide by all the terms of this agreement, you must cease using and return or destroy all copies of Project Gutenberg™ electronic works in your possession. If you paid a fee for obtaining a copy of or access to a Project Gutenberg™ electronic work and you do not agree to be bound by the terms of this agreement, you may obtain a refund from the person or entity to whom you paid the fee as set forth in paragraph 1.E.8.

1.B. “Project Gutenberg” is a registered trademark. It may only be used on or associated in any way with an electronic work by people who agree to be bound by the terms of this agreement. There are a few things that you can do with most Project Gutenberg™ electronic works even without complying with the full terms of this agreement. See paragraph 1.C below. There are a lot of things you can do with Project Gutenberg™ electronic works if you follow the terms of this agreement and help preserve free future access to Project Gutenberg™ electronic works. See paragraph 1.E below.

1.C. The Project Gutenberg Literary Archive Foundation (“the Foundation” or PGLAF), owns a compilation copyright in the collection of Project Gutenberg™ electronic works. Nearly all the individual works in the collection are in the public domain in the United States. If an individual work is unprotected by copyright law in the United States and you are located in the United States, we do not claim a right to prevent you from copying, distributing, performing, displaying or creating derivative works based on the work as long as all references to Project Gutenberg are removed. Of course, we hope that you will support the Project Gutenberg™ mission of promoting free access to electronic works by freely sharing Project Gutenberg™ works in compliance with the terms of this agreement for keeping the Project Gutenberg™ name associated with the work. You can easily comply with the terms of this agreement by keeping this work in the same format with its attached full Project Gutenberg™ License when you share it without charge with others.

1.D. The copyright laws of the place where you are located also govern what you can do with this work. Copyright laws in most countries are in a constant state of change. If you are outside the United States, check the laws of your country in addition to the terms of this agreement before downloading, copying, displaying, performing, distributing or creating derivative works based on this work or any other Project Gutenberg™ work. The Foundation makes no representations concerning the copyright status of any work in any country other than the United States.

1.E. Unless you have removed all references to Project Gutenberg:

1.E.1. The following sentence, with active links to, or other immediate access to, the full Project Gutenberg™ License must appear prominently whenever any copy of a Project Gutenberg™ work (any work on which the phrase “Project Gutenberg” appears, or with which the phrase “Project Gutenberg” is associated) is accessed, displayed, performed, viewed, copied or distributed:

This eBook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this eBook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you will have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

1.E.2. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is derived from texts not protected by U.S. copyright law (does not contain a notice indicating that it is posted with permission of the copyright holder), the work can be copied and distributed to anyone in the United States without paying any fees or charges. If you are redistributing or providing access to a work with the phrase “Project Gutenberg” associated with or appearing on the work, you must comply either with the requirements of paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 or obtain permission for the use of the work and the Project Gutenberg™ trademark as set forth in paragraphs 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.3. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is posted with the permission of the

copyright holder, your use and distribution must comply with both paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 and any additional terms imposed by the copyright holder. Additional terms will be linked to the Project Gutenberg™ License for all works posted with the permission of the copyright holder found at the beginning of this work.

1.E.4. Do not unlink or detach or remove the full Project Gutenberg™ License terms from this work, or any files containing a part of this work or any other work associated with Project Gutenberg™.

1.E.5. Do not copy, display, perform, distribute or redistribute this electronic work, or any part of this electronic work, without prominently displaying the sentence set forth in paragraph 1.E.1 with active links or immediate access to the full terms of the Project Gutenberg™ License.

1.E.6. You may convert to and distribute this work in any binary, compressed, marked up, nonproprietary or proprietary form, including any word processing or hypertext form. However, if you provide access to or distribute copies of a Project Gutenberg™ work in a format other than “Plain Vanilla ASCII” or other format used in the official version posted on the official Project Gutenberg™ website (www.gutenberg.org), you must, at no additional cost, fee or expense to the user, provide a copy, a means of exporting a copy, or a means of obtaining a copy upon request, of the work in its original “Plain Vanilla ASCII” or other form. Any alternate format must include the full Project Gutenberg™ License as specified in paragraph 1.E.1.

1.E.7. Do not charge a fee for access to, viewing, displaying, performing, copying or distributing any Project Gutenberg™ works unless you comply with paragraph 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.8. You may charge a reasonable fee for copies of or providing access to or distributing Project Gutenberg™ electronic works provided that:

- You pay a royalty fee of 20% of the gross profits you derive from the use of Project Gutenberg™ works calculated using the method you already use to calculate your applicable taxes. The fee is owed to the owner of the Project Gutenberg™ trademark, but he has agreed to donate royalties under this paragraph to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation. Royalty payments must be paid within 60 days following each date on which you prepare (or are legally required to prepare) your periodic tax returns. Royalty payments should be clearly marked as such and sent to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation at the address specified in Section 4, “Information about donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation.”
- You provide a full refund of any money paid by a user who notifies you in writing (or by e-mail) within 30 days of receipt that s/he does not agree to the terms of the full Project Gutenberg™ License. You must require such a user to return or destroy all copies of the works possessed in a physical medium and discontinue all use of and all access to other copies of Project Gutenberg™ works.
- You provide, in accordance with paragraph 1.F.3, a full refund of any money paid for a work or a replacement copy, if a defect in the electronic work is discovered and reported to you within 90 days of receipt of the work.
- You comply with all other terms of this agreement for free distribution of Project Gutenberg™ works.

1.E.9. If you wish to charge a fee or distribute a Project Gutenberg™ electronic work or group of works on different terms than are set forth in this agreement, you must obtain permission in writing from the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the manager of the Project Gutenberg™ trademark. Contact the Foundation as set forth in Section 3 below.

1.F.

1.F.1. Project Gutenberg volunteers and employees expend considerable effort to identify, do copyright research on, transcribe and proofread works not protected by U.S. copyright law in creating the Project Gutenberg™ collection. Despite these efforts, Project Gutenberg™ electronic works, and the medium on which they may be stored, may contain “Defects,” such as, but not limited to, incomplete, inaccurate or corrupt data, transcription errors, a copyright or other intellectual property infringement, a defective or damaged disk or other medium, a computer virus, or computer codes that damage or cannot be read by your equipment.

1.F.2. LIMITED WARRANTY, DISCLAIMER OF DAMAGES - Except for the “Right of Replacement or Refund” described in paragraph 1.F.3, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the owner of the Project Gutenberg™ trademark, and any other party distributing a Project Gutenberg™ electronic work under this agreement, disclaim all liability to you for damages, costs and expenses, including legal fees. YOU AGREE THAT YOU HAVE NO REMEDIES FOR NEGLIGENCE, STRICT LIABILITY, BREACH OF WARRANTY OR BREACH OF CONTRACT EXCEPT THOSE PROVIDED IN PARAGRAPH 1.F.3. YOU AGREE THAT THE FOUNDATION, THE TRADEMARK OWNER, AND ANY DISTRIBUTOR UNDER THIS AGREEMENT WILL NOT BE LIABLE TO YOU FOR ACTUAL, DIRECT, INDIRECT, CONSEQUENTIAL, PUNITIVE OR INCIDENTAL DAMAGES EVEN IF YOU GIVE NOTICE OF THE POSSIBILITY OF SUCH DAMAGE.

1.F.3. LIMITED RIGHT OF REPLACEMENT OR REFUND - If you discover a defect in this electronic work within 90 days of receiving it, you can receive a refund of the money (if any) you paid for it by

sending a written explanation to the person you received the work from. If you received the work on a physical medium, you must return the medium with your written explanation. The person or entity that provided you with the defective work may elect to provide a replacement copy in lieu of a refund. If you received the work electronically, the person or entity providing it to you may choose to give you a second opportunity to receive the work electronically in lieu of a refund. If the second copy is also defective, you may demand a refund in writing without further opportunities to fix the problem.

1.F.4. Except for the limited right of replacement or refund set forth in paragraph 1.F.3, this work is provided to you 'AS-IS', WITH NO OTHER WARRANTIES OF ANY KIND, EXPRESS OR IMPLIED, INCLUDING BUT NOT LIMITED TO WARRANTIES OF MERCHANTABILITY OR FITNESS FOR ANY PURPOSE.

1.F.5. Some states do not allow disclaimers of certain implied warranties or the exclusion or limitation of certain types of damages. If any disclaimer or limitation set forth in this agreement violates the law of the state applicable to this agreement, the agreement shall be interpreted to make the maximum disclaimer or limitation permitted by the applicable state law. The invalidity or unenforceability of any provision of this agreement shall not void the remaining provisions.

1.F.6. INDEMNITY - You agree to indemnify and hold the Foundation, the trademark owner, any agent or employee of the Foundation, anyone providing copies of Project Gutenberg™ electronic works in accordance with this agreement, and any volunteers associated with the production, promotion and distribution of Project Gutenberg™ electronic works, harmless from all liability, costs and expenses, including legal fees, that arise directly or indirectly from any of the following which you do or cause to occur: (a) distribution of this or any Project Gutenberg™ work, (b) alteration, modification, or additions or deletions to any Project Gutenberg™ work, and (c) any Defect you cause.

Section 2. Information about the Mission of Project Gutenberg™

Project Gutenberg™ is synonymous with the free distribution of electronic works in formats readable by the widest variety of computers including obsolete, old, middle-aged and new computers. It exists because of the efforts of hundreds of volunteers and donations from people in all walks of life.

Volunteers and financial support to provide volunteers with the assistance they need are critical to reaching Project Gutenberg™'s goals and ensuring that the Project Gutenberg™ collection will remain freely available for generations to come. In 2001, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation was created to provide a secure and permanent future for Project Gutenberg™ and future generations. To learn more about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation and how your efforts and donations can help, see Sections 3 and 4 and the Foundation information page at www.gutenberg.org.

Section 3. Information about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

The Project Gutenberg Literary Archive Foundation is a non-profit 501(c)(3) educational corporation organized under the laws of the state of Mississippi and granted tax exempt status by the Internal Revenue Service. The Foundation's EIN or federal tax identification number is 64-6221541. Contributions to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation are tax deductible to the full extent permitted by U.S. federal laws and your state's laws.

The Foundation's business office is located at 809 North 1500 West, Salt Lake City, UT 84116, (801) 596-1887. Email contact links and up to date contact information can be found at the Foundation's website and official page at www.gutenberg.org/contact

Section 4. Information about Donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

Project Gutenberg™ depends upon and cannot survive without widespread public support and donations to carry out its mission of increasing the number of public domain and licensed works that can be freely distributed in machine-readable form accessible by the widest array of equipment including outdated equipment. Many small donations (\$1 to \$5,000) are particularly important to maintaining tax exempt status with the IRS.

The Foundation is committed to complying with the laws regulating charities and charitable donations in all 50 states of the United States. Compliance requirements are not uniform and it takes a considerable effort, much paperwork and many fees to meet and keep up with these requirements. We do not solicit donations in locations where we have not received written confirmation of compliance. To SEND DONATIONS or determine the status of compliance for any particular state visit www.gutenberg.org/donate.

While we cannot and do not solicit contributions from states where we have not met the solicitation requirements, we know of no prohibition against accepting unsolicited donations from donors in such states who approach us with offers to donate.

International donations are gratefully accepted, but we cannot make any statements concerning tax treatment of donations received from outside the United States. U.S. laws alone swamp our small staff.

Please check the Project Gutenberg web pages for current donation methods and addresses. Donations are accepted in a number of other ways including checks, online payments and credit card donations. To donate, please visit: www.gutenberg.org/donate

Section 5. General Information About Project Gutenberg™ electronic works

Professor Michael S. Hart was the originator of the Project Gutenberg™ concept of a library of electronic works that could be freely shared with anyone. For forty years, he produced and distributed Project Gutenberg™ eBooks with only a loose network of volunteer support.

Project Gutenberg™ eBooks are often created from several printed editions, all of which are confirmed as not protected by copyright in the U.S. unless a copyright notice is included. Thus, we do not necessarily keep eBooks in compliance with any particular paper edition.

Most people start at our website which has the main PG search facility: www.gutenberg.org.

This website includes information about Project Gutenberg™, including how to make donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, how to help produce our new eBooks, and how to subscribe to our email newsletter to hear about new eBooks.